

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Rebus Gestis Beati Aloysii Gonzagæ E Societate Iesv

Marchetti, Annibale

Florentiæ, 1687

Liber Secvndvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43962

DE VITA, ET REBUS GESTIS
BEATI
ALOYSII GONZAGÆ
LIBER SECVNDVS.

C A P V T I.

Tyrocinij primordia.

Hactenus descripsimus, quàm religiosè profanam vitam Aloysius exegerit: nunc verò quàm in ipso Religionis, ac pietatis domicilio religiosè se gesserit, cum in promptu cuique sit coniectare, tum stylo diligentius exequi aggredimur. Inter multa, quæ in alterâ hâc parte dicenda occurrent, præclara illa quidem & posterorum memoriâ dignissima, nonnulla interferemus, quæ aliquibus fortasse minuta, nimis, & contemnenda videbuntur: quemadmodum sæpius probro datum audivimus alijs eiusdem Vitæ scriptoribus. Verùm opinio ista eos, credo, habet authores, qui omnia, quibus-

carent,

An minuta in SS. vitis contemnenda?

carent, contemnenda ducunt, ne ipsi contemptui pateant: eaque, ut Famam instruant, in alijs vulgo laudant, quorum ipsi sunt compotes. His autem primò illud ut in mentem redigant suggerendum, sacrorum corporum vel minutissima fragmenta auro gemmisque perquam diligenter includi: notumque esse Magni Chrysostomi votum, Apostolorum vitas ita conscriptas exoptantis, ut etiam quo pacto incederent, quo sederent, quo starent, aliaque eiusmodi in speciem levissima, ac veluti minuta vitæ fragmenta Authores exponerent. Par autem in utroque pretij ratio. Nam Sanctorum Virorum mentes, æquè in minimâ, ac maximâ corporis parte, æquè in minimis, ac maximis rectè factis totæ erant: sic ut minimæ corporum, rectèque factorum particulæ æquali cum maximis mentis magnitudine, ac sanctimoniâ instructæ ad æquale pretium amplificarentur. Deinde illud animadvertant oportet, summa omnia minutissima esse, & maxima quæque minimis fastigiari. Hæc enim, si sola sint, in minimis iacent; si verò reliquis superponantur, summa dicuntur, sublimemque artificem ad ea imponenda deposcunt. Quid enim Praxitelem inter, verbi causâ, ac vulgarem quempiam cælatorē interesse putandum sit? Num quod ille homi-

nes

Minima
corporū re-
umq: ge-
starū frag-
menta æ-
què præ-
tiosa.

nes cum capite, iste acephalos fingeret? minimè verò: sed quòd ille singulos ferè in capite capillos, cutisque tenuissima liniamenta imitaretur, iste tam minutà negligeret: quo illud rectè conficitur, tenuissima, ac minima esse; quæ nobilem artificem a turbâ imperitorum fecernunt: proinde non contemnenda, sed tantè æstimanda, quanti in unaquâque arte sublimitas, ac præstantia. Dedolaverat sese quodammodo S. Adolescens in antiquo vitæ instituto, animumque suum Evangelicæ sanctitatis culmini, proximè admoverat: quid igitur ageret deinceps, nisi minutissima quæque persequens extremam operi suo manum imposeret, quamque animi speciem ab ineunte ætate, tanto studio elaboraverat, in exitu, a quo iâ propiùs aberat, ductis supremis lineis absolueret, ac Divinis luminibus irradiandam pariter sisteret, & contemplandam. Verùm, ut hæc peregerit, missis litibus, quæ Hystoricum veritatis studio vacantem turbant, evoluerè aggrediamur.

In ipso religiosæ vitæ exordio illud in animum induxit, haud aliam ad perfectam vitæ integritatem religioso homini viam patere, nisi quam suscepti instituti leges monstrarent: idcirco legibus ijs, atque etiam moribus, quos in
unum

Christianæ
perfectio-
nis culmè
minimis
perficitur.

unum codicem digestos a maioribus nostris accepimus, semel, iterumque decursis, ab eorum præscripto ne transuersum quidem unguem in re ullâ discedere conabatur: sic prorsus, ut ex eius vitâ Societatis Regulas, veluti ex cerâ autulum obsignantem, intelligere, ac propemodum describere in promptu esset: eoque illum tyronibus reliquis tunc Piscator Magister, aliisque deinceps ceteri Moderatores exemplum ad imitandum proponere consueverunt. Vix dum tyrociniû inierat, cum universa eius instituti munia, abiecta quantumvis, atque operosa, tam strenuè seruabat, quàm si eiusmodi ministerijs innatus, atque innutritus adolevisset: tantâque insuper alacritate, ut ad ea eventus, non, uti maximè erat, deiectus videretur: nec modestiæ, sed fastidio dabat, imperitiam in ijs rebus ostendere, ac doctorem quærere quasi artis sibi minùs antea perspectæ. Post paucos ab aduentu dies, cum sacras D. Parentis Ignatii exercitationes esset aggressus, ijsque intentius, quàm pro viribus, vacasset, recens licèt ab itineris lassitudine, nescio quo valetudinis genere tentari cepit: quapropter illas abrumpere coactus, haud multò post adhibitâ medicorum curâ in pristinam salutem restituitur: & quia satis superque iam sese Magistro pro-

Ex Al. vita regulæ Soc cognosci poterant.

Vilia ministeria promptè exequitur.

probauerat, in reliquorum cætum solito citius adductus est. Hoc interim spatium lintea, quibus per viam indormierat, ad abluendum tradita, morbi aliam occultio rem causam prodidere: siquidem largo cruore, quem quæstidia nis verberibus expresserat, altè infecti patuerunt. Vix autem tyronum in cætum venerat; cum studio singularem quorundam verecundiã, & vultus compositionem imitandi, prono capite, ac perpetuò cernuus incedebat: quod cū minime probaret Magister, ut ei modum imponeret, simulque frangendi, domandique sui occasionem exhiberet, eius guttur, chartã duriorè prætendi mandavit; quò sublimis, restaque cernice ingrediens a seruili illà deiectione in liberalem modestiam vindicaretur. Tulit id non æquo solum, sed & libenti animo Aloysius, diesque complures eam sui contemptus materiam alacriter circumferens, modicèque interdum subridens reliquis irridendi sui copiã faciebat.

Cum eã obseruantia omnes coleret, quã infimus quisque summos solet: simul ac se curiosius, nitidiusque indutum præ tyronum reliquis vidit (pileum enim gestabat quadratum, non, ut reliqui, rotundum, vestisque ei erat, qualem Mantuã aduexerat, paulò elegantior) ad Magistrum

In cætum solito citius adducitur.

Lintea victoria cruore infecta.

Eius guttur charta duriorè subigitur.

Omnia si-
bi cōmu-
nia, vilia,
atque aspe-
ra poscit.

strum properat, verbisque supplicibus rogat,
ut ubi communi cum reliquis veste, ac pileo
uti liceat: idque cum continuò impetrasset,
petijt præterea, obtinuitque, ut psalmorum,
precumque codicem, aliaque eiusmodi ad pri-
stinam dignitatem elaborata, cum alijs religio-
sam paupertatem præferentibus commutaret;
nec diu cunctatus, flagra etiam, cilicia, cete-
raque domandi corporis instrumenta, ijsque in
loco utendi veniam poposcit. Magister, ut A-
dolescentis feruori aliquid daret, quo aleretur,
nec omnia negando extingueret, nonnulla cō-
cessit: plura tamen, habitâ virium, atque in-
nocentiæ, supplicia deprecantis, ratione, ne-
gavit.

Qui mo-
dus Magi-
stro in cō-
cedēdis pe-
nis adhi-
bendus?

Solet autem aliquando amantissimus huma-
ni generis Parens, ut filios, quos præ reliquis
diligit, ad summum sui amoris culmen perdu-
cat, ijs voluptatibus fraudare, quibus vel *Mer-
cenarij in domo Patris abundant*, ut inde mani-
festum fiat, num Domino, an mercedi seruiant.
Num pietas vel indotata delectet, an solâ ve-
niant, ut in proverbio est, a dote sagittæ. Ita
planè cum Aloysio actum in hoc tyrocinij o-
xordio. Nam licet tyrones reliquos sub vita
sanctioris initium soleat Deus cælestibus deli-
cijs, quasi nucibus pueros, ad pietatem, cuius
nec

Conſuetis
delicijs ini-
tio caret.

nec dum sensum habent, pellicere; ei tamen; ut ueteri virtutis amico, illam omni deliciarum ornatu viduatam exhibuit, haud ignarus, tanto illi gratiorem fore, quanto minus delicijs fractam, eneruatamque conspiceret. Dies propterea complures consuetis e Caelo solatijs destitutus, nullam in obeundis, ut usus ei erat, plerisque pietatis operibus, voluptate perfundebatur: sed quidquid manu, vel mente agigaret, quodcumque oculos conijceret, squalere universa, ac moerorem iniicere videbantur. Tantummodo cum se precibus, rerumque caelestium contemplationi daret, quasi e fluctibus caput educeret, respirabat paululum: eoque etiam adiumento, omni tempestate paulatim summotam, pristina tandem tranquillitas redijt, tantum iucundior, quantum laboriosius eius desiderio antea fluctuauerat.

Fuit etiam aliquando, cum malus Dæmon eius modestiam abusus, illius animum demittere, atque in moerorem, luctumque mergere conaretur: dum enim animaduertit, S. Adolescentem summam de alijs omnibus, deque Societate universam, de se autem ne minimam quidem opinionem habere, in eam cogitationem impulit, nullum unquam in Societate eius usum fore, ut qui ad rem planè nullam esset idoneus.

Eius modestia in pusilli animi vitium urgetur.

neus. Verùm cælesti lumine precibus impetra-
to offusas tenebras intra horæ dimidium depu-
lit: itaque modestiam temperavit, ut retentâ
suæ tenuitatis opinione, haud ignoraret, se
eius manibus versari, qui nihilo ad omnia ef-
ficienda uteretur: proinde suum sibi nihilum,
tanquam Omnipotentis materiam gratulabatur.
Hoc duplici defunctum prælio nunquam dein-
ceps in reliquum tyrocinij tempus Dæmones
tentare sunt ausi, ne eius victorijs decertarent,
& quam eripere gloriam conarentur, ipsis suis
conatibus cumulatam irent.

Duplici
prælio vi-
ctor nun-
quā tenta-
tur dein-
ceps.

Patris obi-
tū æquus
accipit, ac
matrē so-
latur.

Itaque suæ tranquillitati restitutus, Ferdi-
nandi Parentis obitum paucis post diebus ad se
perlatum tam æquo animo tulit, ut Matri etiâ
coniugem desideranti aliquid solatij eo ipso die
per litteras impertiri potuerit: tametsi tanto
amore Patrem prosequeretur, ut nihil secun-
dum Deum illo, quem in Dei locum coleret,
sibi carius fateretur. Litterarum autem exor-
dium a gratijs Deo immortalis agendis duxit,
quod in futurum liberiùs sibi dicere liceret:
Pater Noster qui es in Calis. Atque eâ spe,
quod Pater in Cælum esset receptus, propositâ,
multisque argumentis roboratâ, materni dolo-
ris impetum comprimere studuit. Nec sanè
cuiusmodi argumenta deerant: siquidem certis

autho-

authoribus acceperat, Ferdinandum complures
 antequàm decederet dies, summâ sese ad exitû
 solertiâ comparasse: & primò quidem, ubi fi-
 lium e paternâ domo migrasse vidit, ita eius
 vestigia sequi, ac pietatem imitari instituit, ut
 prodigio simile, idque Aloysij meritis divini-
 tus factum, vulgò crederetur. Ab aleâ, in quâ
 multum pecuniæ, se propè totum perdiderat,
 exinde prorsus abstinuit. Quotidie septem psal-
 mos Davidicos a pœnitentiâ dictos unâ cum
 Chisonio suo familiari recitabat, in quibus
 tanta vis erat lacrymarum, ut identidem pre-
 ces abrumpere cogeretur: ijs verò absolutis,
 Christi in Crucem acti simulacrum tenens, mul-
 toties peccatorum veniam tunso pectore, fusi-
 que lacrymis precabatur. Suas deinde durissimi
 hominis haud esse lacrymas illas, aiebat, sed
 Aloysij Filij, atque ex eius oculis ad Deum pro
 se lacrymantibus quodammodo derivatas. Sacrà
 Exomologesi ônes superioris ætatis noxas sum-
 mo studio, ac doloris sensu expiavit. Postea
 Mediolanum e medicorum sententiâ delatus,
 ibi post binos cum dimidio ab Aloysij digressu
 menses, præsente viro integerrimo Francisco
 Gonzagâ, cuius antea meminimus, æquissimo
 animo, sic prorsus, ut suos etiam circum la-
 crymantes consolaretur, naturæ tandem con-
 cessit.

L

Hic

Ferdinandi
 pietas A-
 loy: ascri-
 pta.

Hic verò illud non omittendum, quòd cum Aloysius cognatos omnes, ac præsertim Parentes, tum impetu naturæ ad omnem humanitatem pronæ, tum etiam pietatis studio præcipuâ quâdam benevolentia complecteretur; simul tamen, ac patriam terram, domumque deseruit, mente quàm corpore, utpotè cælo illatâ, longiùs ab ijs aufugit. Quare rogatus aliquando, quot ei fratres domi superessent; non, antea responsum dedit, quàm eorum numerû, cuius erat oblitus, initâ ratione in memoriam revocasset. Iterum deinde sciscitanti, num propinquorum recordatio aliquo cum morfu occurreret? antiquatam, ac propè edentulam mordere non posse dixit. Imò nunquam sibi illam incidere, nisi siquando eos generatim, atque universè Superis commendaret: quo tempore veluti in abdito obscuræ recordationis latentes, mentem ad se avocare, ac turbare minime possent. Addidit etiam se eò Divini Numinis beneficiâ progressum, ut nulla eius mentem cogitatio suo iniussu subiret: cui beneficio summa inter mortales raritas, atque infinitæ contumacium cogitationum turbæ, quibus plerique mortalium perpetuò exercemur, pretium immensum statuunt.

Germano-
rû fratrum
numerum
oblitus.

Nulla co-
gitatio e-
ius menti
occurrit i-
niussa.

CAPVT II.

*Aspera corporis tractatio, ac serua
sensuum custodia.*

Orpus suum non tam ut in ser-
uitutem redigeret, quam ut in
ea retineret, suæque conditio-
nis commonefaceret, asperè
seper, ac durè tractabat: eique
universam ademerat non im-
perandi modo, verum etiam & impetrandi quidli-
bet facultatem, factus illi prorsus inexorabilis.
Cilicijs ex seta equina, vel ferro in fila tenuato
contextis, flagellis insuper, alijque id generis
supplicijs illud quam posset frequentissimè ex-
cruciabat: nec alio magis in ea re doloris sen-
su afficiebatur, quam quod sibi gravius sæuien-
di minimè potestas fieret: nullæ enim illi pro-
pemodum videbantur (uti cuidam ex suis inti-
mis aliquando aperuit) quas pœnas tum cape-
ret, ad eas, quas in priori vitâ susceptisset.
Vnum tamen sibi solatio superesse dicebat, quod
Religiosam vitam obedientiæ munere navi
haud absimilem crederet, in quâ æquè vecto-
res, qui vacui desideant, ac nautæ qui remis

Corpori
suo inexo-
rabilis.

Religiosa
vita, navi
similis.

incumbant, & navigium impellant, progrediantur. Sæpè ieiunium solo pane, & aquâ contentus tolerabat: idque præsertim ijs diebus, quibus ad consueta, & mitiora ieiunia urgent ecclesiasticæ sanctiones. Tunc enim Magistri permisso nec obsonij quidquam ad panem adhibebat, nec vino utebatur: quo tempore cum Magister aliquando intentis in eum oculis animaduertisset, totâ eum mensâ propemodum gustasse nihil, ad se adesse iussu uti in posteriore mensâ accumberet, & quidquid appositum esset, comederet, imperavit. Id cum statim, ac bonâ mente fecisset Aloysius, quidam per iocum a mensâ redeuntem aggressus, o præclarum, inquit, ieiunij genus! abstinere, ut deinde iucundiùs comedas, ipsamque inedia m coenæ facere condimentum. Cui ille, quid agas?

Psal. 72. inquit, *Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Haud obscure significans operæ pretium esse, vel iumentorum simplicitatem affectare, ut cum Deo esse, & Christum cæcâ illâ, ac simplici obedientiâ gaudentem, planèque triumphantem portare merearis.

Sensus omnes, ut ad religiosæ modestiæ leges componeret, laborandum illi non fuit: siquidem in antiquo vivendi genere moderandis eorum frenis probè doctus, in novo illos, ut adhi.

Magistri
permisso
sæpe solo
pane & a-
qua refici-
tur.

Sensum
eustodia.

adhiberet potius, quam ut cohiberet (adeo frequenter sese a sensibus avocabat) stimulis adigendus erat. Atque ut locum hunc breviter perstringamus, ac de singulis aliquid delibemus; oculos, atque aures, quos consuetos tartarei hostis aditus noverat, solertissimâ custodiâ tuebatur. Illud argumento sit, quod cum tertium iam mensem in communi triclinio cibum cum reliquis caperet, nondum tamen didicerat, ubi Sacerdotes, ubi domus Rector sederet: quare iussus librum quendam e Rectoris loco, ubi fuerat relictus, desumere; antea ubi nam ei locus esset, moneri debuit. Pari ratione, cum sæpius consuetam tyronum villam unâ cum ceteris, uti assolent, animi causâ rusticatum isset, incidit aliquando, ut Magistri iussu aliam quandam inluetam adirent: unde domum reversus, cum ex eo quæreretur, utra illi potior visa esset, hæsit primò attonito similis, unam eandemque hanc esse arbitratus, atque illam, ad quam sæpius accesserat: cum tamen inter se nullâ in re propemodum convenirent. Postquam verò secum ipse utramque cœpit recolere, simulque conferre, hoc inter antiquam, & novam interesse meminit, quod in hac sacellum viderat (his enim rebus tantummodo oculos permittebat) in illâ minus. Ad Magistrum aliquando

Oculorum
atque au-
rium.

Tertiū post
mensē Re-
ctoris locū
in triclinio
ignorat.

Binā villā
unā ex in-
curia pu-
tat.

Scrupulo
angitur,
quod assid-
entē casu
spectasset.

anxius venit, petijtque ut infixam animo religionem, quā haud modicē torqueretur, eximeret. Ea erat, quod cum casu atque aliud agens, obtutu in assidentem dilapso, quid rei ageret, semel, iterumque spectasset, verebatur, ne id ex pravā in aliena inquirendi cupiditate proficeretur: adiecitque se ad eam usque diē (quartum verò iam mensem, cum ibi esset, inierat) alijs nunquam, ob neglectam oculorum custodiam, conscientiae stimulis agitatum.

Nulla studio nisi ex
lectia audiendi, tenebatur.

Quod verò ad aures attinet, pari eas custodiā sepserat. Nullo res novas cognoscendi studio tenebatur, nisi de Patriā perferrentur: eo nomine Caelum indicabat, cuius civitate in sacro Baptismatis fonte donatus, terram hanc universam semper peregrinus incoluit, ac barbaram habuit. Si quid novi aliquando contingeret, ab alijs in medium afferri, quod ad Divinam gloriam minùs commodè referri posset, ipse vel sermonem ad meliora sensim derivare nitebatur, vel, si id auctoritas loquentis nequaquam ferret, verba illa sibi invito accidere silentio significabat.

De odora-
tis.

Odoratum pariter peruvigil custos observare nō desijt: licet enim per hunc sensum ægrè mali aliquid in mentē irrumpat, ita tamen fragrantiae lenocinio aliquando illa corrumpitur, ut reli-
quos

quos sensus ad amicum hospitem admittendum
educat: quæ enim odore præcipiuntur, & vi-
sere oculi, & tractare manus, & pernoscere,
reliqui sensus gestiunt. Inde odoramentorum
usus non ultimum inter corruptelarum illece-
bras locum obtinuit. Nunquam propterea, dum
in Societate fuit, rem ullam odoratam naribus
admovisse observatus est: quin etiam, dum pu-
blicis Nosocomijs operam daret, quàm quisque
pessimè inter ægros oleret, tam maxime ei in
amore, ac delicijs erat: ad illum enim omnium
primum accurrere, illi diutius inhærere, nullum
tædij, nullum graveolentiæ indicium prodere,
quin tantâ illum voluptate complecti, ut Chri-
stum in eo latentem olfacere videretur.

Sensum gustus vili, austeroque cibatu usque
adeo hebetaverat, ut eduliorum suavitatem,
nullam perciperet: quare nec ullum in cibis de-
lectum adhibebat, nisi ut quemque vilissimum,
& maxime iniucundum caperet: quod cum sæ-
pius observatum esset a ministris, æquè illis
delicioris cibi argumentum erat, lances ple-
nas ab Aloysio referre, atque a ceteris vacuas.
Nunquam animus unâ cum corpore eâdem in-
mensâ accubuit: sed hoc in patinis relictò, ve-
luti iumento ad præsepe alligato, ille vel ad Su-
perum epulas ferebatur, vel lectioni intentus

Nunquam
odoratum
aliquid ol-
fecisse vi-
sus.

In Nosoco-
mijis pessi-
mè oleret
bus maxi-
mè hære-
bat.

De gustu.
Hujus præ-
nè usum
amiserat.

Delicati ci-
bi argumē-
tum erat
reliquisse.

aliquod sibi inde nutrimentum quærebat. Illud etiam inter edendum in more ei fuit, ut manè fel Christo in poculo datum, vespere supremam eiusdem cœnam totidem mysterijs quot cibus instructam mente agitare. Cibi verò, ac potionis modum non fame & siti, ac longè minùs voluptate, sed solâ necessitate, eâdemque summâ, finire solitus erat.

Postremò linguam etiam flagitiorum omnium conciliatricem arctè admodum contentèque habuit. Inter breviculas preces, quas e medijs occupationibus in Cælum vibrabat, illâ præ ceteris frequentius utebatur. *Pone Domine*

Ps. 140. ne custodiam ori meo, & ostium circumstantia labijs meis. Crebrò etiam duo D. Iacobi decreta

in congressibus usurpabat, quorum alterum est: *Iac. 3. 2. Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir.* Alterum. *Iac. 1. 26. Si quis putat se religiosum esse,*

non refrenans linguam suam; huius vana est religio. Quæ cum altè in animum demississet, mirum quantum silentij legibus observandis studuerit;

cuius rei unicum testimonium subijciam, quod tamen instar plurimorum sit. In more institutoque positum est apud nostros, ut ex ædibus prodeuntes moneant, quò velint, Ianitorem; ut si qui eos accersitum veniant, quorsum inuestigandi sint, haud lateat. Igitur cum tyro-

nibus

Sûma necessitas cibi modum præscribit.

De lingua

Iac. 3. 2.

Iac. 1. 26

nibus domo egressuris sæpè iter esset in domū, quam vulgò dicimus Professam; consuluit Magistrum Aloysius, num otiosi verbi reus esset, qui lanitorem moniturus diceret, *Peto Domum Professam*, cum ad intelligentiam sat esset, *Peto Domum*: quā verborum avaritiā æque linguam suam, ac suæ arcæ clavem avarus quisque, observabat. Quia verò præcipua silentij laus est, ut verba in publicum proditura componat; nunquam ex eius ore aliquid excidisse non antea, ad libræ lancem impositum, ac diligenter expensum, dicitur. Horâ quâ laxandæ mentis intentioni mutuū colloquium nostris permittitur, haud alius illi sermo, præterquā de Deo, rebusque ad Deum, ac Superos pertinentibus. Quo tempore accuratus inter loquendum usque adeo erat, ac diligens, ut si quando, dum loqueretur, menti quidpiam occurreret, quo, reticendum esse, quod instituerat, moneretur; periodo in mediâ extemplo resiliens, silentium faceret, nec ullis deinde suasionibus, ultra ut progrediretur, induci posset.

In hunc igitur modum sensus omnes partemque sui inferiorem universam in officio retinebat: ut autem illi etiam servile genus obiectaret, vestitu maximè vili, ac neglecto utebatur: quin & siquid in totâ domo aliorum usu

tri-

Admirabilis verborū parcitas.

Nonnisi de rebus Divinis loquitur.

Loquēs in mediâ periodo interdum resiliit.

Obsoletas
vestes in
suos usus
conuertit

Nova toga
indutus do-
let, sed de
hoc dolo-
re dolet
vehemen-
tius.

tritum obsoleverat, id ut in suos usus conuerteret, precibus impetrabat. Fuit tamen aliquando cum Magister, ne tyronis voluntas ullâ in re ita constaret, ut obedientiæ facilitatē amitteret (quâ scilicet demptâ vera constantia perit, & in obstinationem constantiæ simulacrum, lapidescit) novam illi togam indui, tritâ depositâ, mandavit. Ea res malè illum initio habuit, sic ut non potuerit, quin aliquid concepti doloris astantibus promeret. Veritus tamen ne quem animi morbum dolor ille significaret, cum Magistro statim aperuit, ab eoque didicit, id etiam ex pravo aliquo sui ipsius amore, ac tuendi nominis studio posse profluere. Quo audito dies complures in id unum, omni cogitatione, curâque incubuit, ut intimos suæ mentis recessus attentissimè peruestigaret, observaretque, num in ijs aliqua sui opinio, quæ se plus nimio sibi conciliaret, penitus abstrusa lateret. Verùm cum nihil tale, omni adhibitâ diligentia, deprehendisset; ne tamen unquam ea pestis (quæ amoris sui nomine omnem impunè in animum perniciem infert) ad se aspirare posset, menses nonnullos Christi cædem, ac supplicia meditâdo recoluit: quo effectû est: ut ipse veluti tâti facinoris author in acerbissimum sibi odiû veniret, gravesq; in posterû, atq; implacabiles inimicitias indiceret. CA.

CAPVT III.

*Honoris cupiditati frangendæ
sedulo studet .*

Milem sui existimationē haud
intra mentis claustra otiosam
detinuit : sed ut in opus prodi-
ret , quò alios in suam senten-
tiam pertraheret , modis om-
nibus curavit . Nullam com-
primendi fastus, suiue deiiciendi opportunita-
tem elabi de manibus patiebatur : eamque sibi
in eo genere facilitatem paraverat , ut quam-
libet sui contemptionem , siue privatam , siue
publicam non æquus solum , sed & gaudens ac-
ciperet . Sæpius sibi copiam fieri depoposcit , ut
in togâ obsoletâ , sædoque ac scisso pallio , hu-
meros manticâ cogendæ stipis onustus , omnes
Vrbis vicos oberraret . Rogatus deinde nunquid
pudoris illi ea res afferret , respondit ; Orbis
terrarum Dominū eo cultu per vias inceden-
tem spectanti , sectantique non cum pudore ,
sed cum ambitione certandum : omnemque eius-
modi despectionum molestiam leviter ferri , si
oculi ab ijs avvocati sursum in æternam merce-
dem

Per urbem
gaudēs sti-
pem cogit.

dem aspectum conuertant. Nec satis intelligere posse, tametsi ad vulgi opinionem res exigatur, quid tandem causæ sit, cur ea res probro, ac pudori esse debeat. Aut enim, inquit, me norunt quicumque ita deiectum vident, aut minùs. Si minùs; dolenda non est existimationis iactura apud quos nulla unquam existimatio fuit. Sin autem norunt; suspicere cogentur, a quo humana omnia despectari cernant.

Pulcrum
Aloysij di
lemma.

Agreſtes
& mendi-
cos qua-
rit, ut in-
ſtruat.

Pari geſtientis animi lætitiâ Urbis ſæpè celebriores vias, & fora obibat, ut agreſtes homines, ac mendicos Chriſtianæ vitæ præceptis imbueret; idque tanto aduerſus eos caritatis ardore, ac ſignificatione, ut non illos modò attentiffimos haberet, verùm etiam clariffimos quoſque viros, qui fortè curru præteruehebantur, detineret, atque acri, quo utebatur dicendi genere, mirificè caperet. Sæpè per eam occaſionem ſingulos ex ruſticanis auditoribus percontabatur, quampridem ſacrâ Exomologefi conſcientiæ labes eluerant; compertoque, id longè pridem fuiſſe, magnoperè hortabatur, uti rem non traherent, nec tam incertis rerum humanarum caſibus æternam animi ſalutem crederent. Eos verò non antea miſſos faciebat, quàm in ſuam ſententiam, ſecumque in templum Farneſianum Soc. Ieſu perductos Sacerdoti expiandos ſiſte-

sisteret. Quo in officio hominem quendam aliquando tenuit, deduxitque, qui sexennium ipsum sacræ Confessionis mysteria neglexerat.

Siquando eveniret, ut publicè errati alicuius de loco superiori, quemadmodum moris est apud nostros in triclinio argueretur; tunc molestiam quidem ex obiectâ culpâ per se ei molestâ atque horridâ haud modicam trahebat; sed eodem tempore par ex reprehensione levamen: sat sciens nostra vitia haud melius, quàm alijs vellentibus, carpentibusque extirpari. Quamobrem nil crebrius a Magistro flagitabat, quàm ut palàm reprehenderetur: quo tempore, licet pronum ei esset, mentem, cuius frena mirificè pro imperio moderabatur, aliò avocare, sic ut ne auribus quidem quidquid a reprehensore diceretur, perciperet; omnes tamen eiusmodi imperij vires eò adhibebat, ut sensus, mentemque omnem suis reprehensionibus adverteret; ne Præsides, uti aiebat, eo obsequio, seque meritâ apud Deum gratiâ fraudaret.

Libuit aliquandò tyronum Magistro Aloysij constantiam in aduersis, simulque prudentiam, ac dexteritatem in ijs, quorum nullum antea usum habuerat, periclitari: & quia improuisa mirum in modum cuiusque ingenij indolè produnt, ut quæ sumendæ, atque aptandæ perso-

næ

Publicè re-
prehendi cu-
pit.

Eius con-
stantia, &
equitas re-
tatur, &
fulget.

Eius con-
stantia, &
equitas re-
tatur, &
fulget.

næ spatium negent ; illum ex improvîso tentare statuit : quare adesse iussu præcipit, uti operam suam, quâcumque in re uti velit, triclinij Præfecto in posterum addicat : triclinium si opus sit, verrat, mensas insternat, urceos, patinasque paret, abluat, tergat, aliaque id generis universa, quæ infimi cuiusque curæ demandari solent, ad Præfecti nutum conficiat. Hunc verò clam Adolescente monet, uti se ei in rebus omnibus difficilem, ac morosum præbeat, habeatque semper, quid in eius ministerio carpat : & ut cuncta rectè gesserit, nunquam tamen, sibi satisfactum, ostendat. Dicto Præfectus paruit, suasque partes egregiè implevit, sanctum Adolescentem modis omnibus tentando, vexandoque : nec tamen unquam, uti postea testatum reliquit, vel unicum ab eo verbu exprimeret, quo se illi purgatum velleret, causamque suam probare niteretur : quin potius pudore, & silentio, veluti flagitij compertus, iniquam alterius obiurgationem excusare, atque absolvere videbatur : quod cum secum deinde Præfectus reputaret, ceterisque miram Adolescentis constantiam, æquitatemque referret, in eam admirationem rapiebatur, vix ut oculis suis se credere dicitarer.

Denique iam inde a primis tyrocinij mensibus

Immeritò
obiurgatus
nunquam se
purgat

bus usque adeo mores suos ad omnem suscepti
 instituti, uniuersæque sanctimoniae leges con-
 formauerat, ut omnium opinione sanctus ha-
 beretur, ac celebraretur in vulgus. Proinde
 veluti unum quempiam e Divorum cætu ob-
 seruabant reliqui, & quæcumque usurpasset, vel
 manibus tractasset, iam tum, uti sacra, ac re-
 ligiosa, osculis excipiebant, ac sedulo conqui-
 sita summâ religione venerabantur. Ita libel-
 lus, unde psalmos, hymnosque in Deiparæ lau-
 dem desumere consueverat, per hæc ea-
 dem tempora clam pietatis causâ su-
 blectus, piè nunc in Siciliâ san-
 ctæque colitur. Ita etiam
 alijs quibusdam, nul-
 lius ceteroqui
 prætij,
 rebus, magnus alibi honos ha-
 betur, quæ tunc subducta
 fuere, cum sanctus A-
 dolescens necdû
 e vivis ex-
 cesserat.

sanctus pa-
 lā habebat
 turæ

Quæ tra-
 ctabat, tã-
 quā sacra
 reliquæ,
 viventi sub-
 ducta

De rebus in Domo Professorum sub initium ab eo gestis , deque summa in Eucharistiam pietate .

Tertius inter hæc ab ingressu mensis effluxerat , cum tyronum Magister Aloysium religiosi instituti iam satis prudentem in Professorum domum experimenti ergo destinavit :

quò præter alia tyronibus consueta munia , Mystis in templo operantibus ministraret. Tamaritarius S. Adolescens eam provinciam suscepit , ut nihil supra , idque binas potissimum ob causas . Altera erat , quòd emeritorum Patrum exemplo maiores sibi in dies ad virtutem progressus polliceretur : altera , quòd nihil illi operatius , quàm ut Sanctissimo Eucharistiæ mysterio operam , studiumque navaret , cui rei latior nusquam campus pateret . Licet verò in eâ domo , ac munere haud exiguus labor tyronibus rei Divinæ ministrantibus incumbat , ut qui septenis , octonisve sacris , eoque etiam

Sacre Eucharistiæ amor

am

amplius sæpè continenti labore ministerium exhibeant; ijs tamen illecebris divinitus Adolefcens per id tempus deliniri solitus erat, ut labor ipse cælesti suavitate conditus omni positâ acerbitate in delicijs esset.

Tantâ porrò præsentis in Eucharistiâ Numinis religione tenebatur, ut credere videretur aliud nullum sibi in vitâ negotium datum, præter dignam Eucharisticæ Dapis susceptionem. Cunctos hebdomadæ dies, primo dempro, quo ad sacra mysteria accedebat, duas in partes tribuerat: quarum alterâ tribus prioribus diebus comprehensâ, gratijs SS. Triadi agendis de singulari Eucharistiæ beneficio sibi delato vacabat, singulis Personis suos dies, atque officia partitus: alterâ, quæ ternis sequentibus continetur, eodem modo, atque ordine Divinas Personas obtestabatur, ut sibi eam gratiam, ac dignitatem afferrent, quam tanto Hospiti proximè accipiendo opportunam viderent. Quotidie statis temporibus compluries in ædem sacram, vel odæum veniebat, ubi sacrosancta Eucharistiæ mysteria pronus adorans, plusculû fundendis precibus morabatur. Pridie verò quam Divinâ mensâ communicari deberet, omnis sermonis ea unica materia erat: atque inter loquendum tantoperè incalescebat, ut quo ipse

Totâ hebdomadam in eius cultum partitur.

Pridie quâ sumeret ea erat sermonis materia.

M

fla-

In alijs e-
ius deside-
rium exci-
tabat.

flagrabat, alios quoque audientes ignis corriperet. Cuius rei cum sparsus rumor ad nonnul-
lorum etiam ex Patribus aures peruenisset, id
studiosè operam dabant, ut sabbato, horâ ani-
mis exhilarandis permitti solitâ, in eius con-
gressum, colloquiumque venirent: inde verò
tantam Eucharistici Panis appetentiam sibi ex-
citatam intelligebant, ut negarent, se unquâ
iucundiùs ad sacram mensam discubuisse, quam
cum hesternis eiusmodi colloquijs instructi ad
eam accessissent. Idque ita passim totâ domo
increbuerat, ut quicumque cœlestis huius Cibi
fastidio aliquo teneretur, stomacho scilicet ca-
ritatis calore destituto, eius aviditatem incen-
sis Aloysij sermonibus revocare studeret.

Sûma dili-
gentia in
apparatu.

Sabbato pariter cubitum discessurus summâ
ope nitebatur, ut crastinâ Eucharistiæ sumptio-
ne mentem occuparet, eamque meditati som-
nus obreperet: postridie verò, ut primùm di-
luxerat, hæc una cum eo evigilabat cogitatio:
ac deinde eidem mysterio, Divinæque caritatis
argumentis in eo clausis intentè contemplandis
solidam horam distinebatur. Eâ lapsâ templi
ingressus rebus Divinis propè immobilis genibus
nixus astabat: quibus peractis, atque Eucharis-
tici muneris particeps effectus, sese a turbâ in
angulum recipiebat, ubi præ amoris dulcedine
avoca-

avocatâ a sensibus mente, ac veluti stupore,
defixus diutius hærebat. Postmodum sine pre-
cibus imposito, vix humo assurgere, ac pedem
templo efferre, infirmis scilicet mentis inten-
tione cruribus, valebat. Hinc tamen in suum
cubiculum aliquando receptus, temporis resi-
duum, quod ante meridiem vacuum illi erat,
aut recitandis e codice Divinis laudibus, aut
cælestibus mente pertractandis, aut pijs quibus-
dam D. Augustini, seu Bernardi commentatio-
nibus evolvendis semper intentus absumebat.

Hâc igitur mente in Professorum domum,
alacer profectus traditus est in disciplinâ Hie-
ronymo Plato, viro cum in ceteris laudibus
eximio, tum, uti edita ab eo scripta declarant,
universæ, quæ de moribus est, disciplinæ con-
sultissimo. Is enim tunc in eâ Domo tyronibus
Magistri vicem præstabat. Mutua utrinque
læticia, & gratulatio extitit. Lætabatur Ado-
lescens, quod experti senis consilij cælestis viæ
compendia sese edoctum iri speraret: Hic ve-
rò, quod fore confideret, ut festinantis a ter-
go Adolescentis exemplo incitatus eodem, quò
duceret, properare cogeretur. Ergo susceptâ
ab Hieronymo Aloysij curâ, brevi ex rebus
gestis, quas vel per se ipse viderat, vel fando
audierat, existimare vir prudentissimus potuit

M 2

de

Sampta
Euch. avo-
catur a sen-
sibus.

Hier. Platj
in discipli-
nam tra-
ditur.

de eius animi præstantiâ, divinisque beneficijs, quibus ad tam excelsum sanctimoniz culmen, evaserat. Verum, ut hæc explorata magis, minimèque dubia posterorum memoriæ traderet, ab eo aliquando pro suâ auctoritate petijt, uti anteaactam vitam, atque universa beneficia, quibus in omni ætate cumulatus e Cælo fuerat, ordine promeret: quæ cum ab ingenuo Adolescente candidè aperta essent; eo digresso, ne memoriâ effluerent, brevi scripturâ Hieronymus comprehendit: quam deinde Virgilius Cæparius, alijque nonnulli ab eo descriptam evulgarunt. Tantam verò de illius integritate, atque innocentia, deque mirâ rerum æternarum comprehensione ex eâ narratione opinionem, hausit, ut quoties in Aloysij mentionem incideret, haud alio, quam sancti Adolescentis nomine nuncuparet.

Totius vi-
tæ cursû
Plato ape-
rit.

Hier. Plati
de Aloysio
testimo-
nium.

Extant adhuc apud memoratum Cæparium litteræ ab eodem Plato ad iuvenem ex familiâ Vitellescâ Neapolim datæ, antequam Aloysi probè, ac penitus nosset, nempe quinto ab eius in Societatem aduentu die, quo certè non nisi prompta, expositaque nosse poterat: in his magni eum nominis tyronem appellat, quæ minimè omnium nobilitaret maxima ceteroqui stirpis nobilitas. Prudentiâ ætatem præverte-
re,

re, ingenio supra modum, pietate supra fidem præditum memorat. Continuis inter orandum lacrymis fluere, eoque studio, ac sollicitudine æterna curare, fluxa negligere, ut cunctos etiam ætate graves in sui admirationem concitet. Alia præterea complura id generis narrat, quæ supra exequuti sumus, & longum sit, ac superuacaneum recollere. Illud tamen ad extremum addit (quod omittere non libet) sese a gravissimo viro Soc. Nostræ Andream Spinulam aliquando increpitum, quod ieiunè nimis, exilliterque Aloysium laudasset, cum eius virtutem benè sibi perspectam, exploratamque longè supra illas laudes extare, haud dubium foret. Postquam verò eidem Plato ad eius animi penetralia admissio eximia dona, quibus divinitus ornatus fuerat, patuerunt; tunc enim uero suspicere ultra modum, prædicare palam, summam benevolentiam, atque officiis omnibus prosequi: cumque universa eius dicta, factaque, vehementer miraretur, illud præ omnibus miraculo esse confirmabat, quod pro modo tam illustri probitatis nulla supra naturæ ordinem adhuc miracula ederet: quod etiam Roberto Bellarmino admirationi fuisse tradit Cæparius. Huius autem rei causam ab ipsis quærentibus teneri fortasse quis dixerit, sed non satis agnosci:

Quare prodigia Aloysius invitata non ediderit.

ſci: nimirum tam illuſtrem ſanctimoniam pro-
 pterea conſuetis e Cælo prodigijs Deum teſtari
 noluiſſe, quia tam illuſtris fuit: proinde mini-
 mè indiguit prodigiorum teſtimonio, præſer-
 tim apud ſapientes, quibus non prodigia ſan-
 ctitatem commendant, ſed ſanctitas prodigia.
 Ea enim a præſtigijs ſuſpicionem vindicat,
 quo ſerè pacto regia geſtantis conditio articu-
 lorum gemmas adulterij crimine abſoluit. Hæc
 fortasſe de cauſa nec Mariam Dei Genitricem,
 nec alios Cælo cariſſimos viros, quod cum gen-
 te exultâ, atque eruditâ verſarentur, oſtentis
 ullis in vitâ illuſtratos novimus: tamenſi quibus
 cura barbaros erudiendi demandata eſt, impijs
 etiam quandoque, ut in Euangelio traditur,
 prodigiorum authoritate, quaſi litteris publi-
 cis Divino ânulo obſignatis, munire oportuerit.
 Quare eiſmodi oſtenta nec probitatem efface-
 re, nec planè oſtendere credendum eſt: ani-
 mique dona ea tantummodo eſſe, quorum viſ,
 & magnitudo Divinam in nos benevolentiam
 metiantur. Hæc cenſenda vera ſanctitatis in-
 ſignia, quibus impij ornari nequeant, cum-
 pios, quos exornant, efficiant, nec fieri ullo
 modo poſſit, ut pietate impietas exornetur.

*Cetera probitatis documenta in eadem
Domo ab Aloysio data.*

Inos Aloysius in eâ Domo men-
ses moratus ita suam in Divino
cultu, ac domesticâ disciplinâ
diligentiam probavit, ut omni-
bus præbuerit, quæ ab omnibus
virtutis exempla petitum adue-
nerat. Haud exigui operis sit, universa com-
plecti: pauca tamen subijcere sat erit, unde
ceterorum specimen capere deceat. Mos illi
erat, quoties in Sacrario versanti a rebus Divi-
nis otium esset, in angulum sese recipere, ibi-
que facto silentio, vel mente, vel ore Superos
precari, sive pium aliquem libellum evolueret.
Sub hæc tempora venit aliquando ad eum vir
amplissimus atque Ecclesiæ purpuratus Hiero-
nymus Roboreus ei propinquitate coniunctus,
quem ut ad se accedentem, ac loqui parantem
Aloysius prospicit, modesto risu interpellans,
negat sibi facultatem cum eo verba faciendi
adesse: quâ ille religiosâ constantiâ mirificè de-
lectatus suæ dignitatis contemptum in tantæ

Purpuratū
alloqui si-
ne licentiā
recusat.

virtutis materiam libenter contulit : quare illum non antea ausus est alloqui , quàm a Præfide Aquavivâ per nuncios ad id allegatos potestas fieret .

Aedituū
summa ve
neratione
colit .

Si quando usveniret , ut de re aliquâ Aedituus ab se consulendus esset ; illum adibat , ei que stans aperto , ac prono capite , iunctis præterea sub pileolo manibus , adeò verecundè , quod venerat , aperiebat , ut suo eum pudore quodammodo suffunderet : pudebat siquidem , intueri tantæ dignitatis Adolescentem coram se abiecto homuncione , tanto cum pudore , ac reverentiâ versari . Eiusdem verò imperio tam promptus , atque alacer Aloysius obsequebatur , ut si Christum coram loquentem , atque imperantem audiret : quem morem semper retinuit , ut non eum , qui mandata perferret , sed qui mitteret , animo contempleretur . Inde enim quasi audito Numinis imperio summam se capere voluptatem aiebat , & par ex voluptate obtemperandi studium . Ita tyronem illum , qui tenuem aliquam in ceteros potestatem , & Ianitoris vocabulo dilutam gerit , per quàm officiose , ac diligenter observabat . Assurgere enim solebat venienti , nudare caput , principem exhibere locum , omnibus honoribus impertire : quoad tandem tyro idem eiusmodi honorum

horum impatiens a tyronum Magistro, ut mo-
dum Aloysio imperaret, obtinuit.

Illud in hac re admiratione non vacat, quod
diceret, sibi gratus accidere, ijs subesse, quos
corporis, animique dotibus minus se, quā quos
magis auctos cerneret, idque non gloriæ negli-
gentiā, sed studio: siquidem, aiebat, si popu-
laris iudicij trutinā res ipsa pensetur, ægrè ho-
mo homini, quem naturā fortunāque sibi su-
biectum intelligat, subest: at Deo O. M. eius-
que personam sustinenti subesse, nulla seu na-
tura, seu fortuna recusat: cum ei cuncti ser-
uiant Reges, quin & cuncti regnent, qui ser-
uiant. Is verò qui Dei vicem præstat, quò hu-
millior est, suisque minus ornamenti rectus, eò
alienam, vicariamque potestatem nudat magis:
proinde cum liquidius constet, officia homini
delata ab eo non sisti, sed ad Deum pertinge-
re, iucundius longè, & gloriosius deferuntur.

Eòdem ferè pertinet, quòd cum quinquā die
hebdomadæ sanctæ ad Christi sepulcrum lucer-
narum custodia ei ab Ædituo esset commissa;
haud unquam toto eo tempore, quòd plures
horas tenuit, ad sepulcri ornatum contemplan-
dum oculos erexit. Roganti deinde cuidam, ut
sacri illius monumenti apparatus placuisset, ne-
gavit id placere potuisse, cui spectando mini-

me

Libentius
inferiori-
bus se, quā
superiori-
bus parat.

Observata
ad litterā
mandata.

me oculos permiserat : nec secus sibi licere existimasse , quando ab Ædituo alia curare iussus esset .

Lapsis matutinis horis, sacrisque omnibus in templo peractis, mos est illius Domus tyronibus, ut alij ad alia munera obeunda, prout quisque in mandatis habuerit, discedant. Sunt, quibus cura legendi super mensam cōmittitur: sunt qui ad culinam, ut coquo operam præbeant, destinantur: aliquibus ianua custodienda, alijs inuisendi, detinendique remissionis tempore ægroti delegantur. Obuenit aliquando etiam Aloysio, ut in culinā ministraret, quod tantā lætitiā præstitit, quantā qui Christo ipsi, quem cunctis, ut antea diximus, nudatum ornamentis in coquo perspicuè agnoscebat, re ipsā inseruiret. Aliàs Anagnostæ munus adeptus, accuratus, ut qui maximè, inter legendum erat. Altā voce pronunciabat, tardā tamen, suisque interuallis distinctā, ne verborum præeuntium murmur nondum compressum proximè sequentium sonum vitaret. Id lectores nostri diligenter animaduertāt velim, qui suas partes tunc demum egregiè se peregrisse putant, cum plurima nobis unā mensā grādi strepitu lectitauerint: quod contra accidit, nam quò plura clamoso ex ore præcipitant, eò pau-

In coquo
Christum
agnoscit.

Mense le-
ctor ani-
maduertat

pauciora animos epulantium subeunt, cuius rei ea causa fortasse fuerit, quod posteriora verba præcedentium bombo obruta, corruptaque, universam sententiam perdant. Quod si, ne quid interciderat, omnis mentis intentio in epulas dispertita ab Anagnoste exigatur, nulla fortè ut importuno exactori conceditur, eiusque vitio tota sæpè in patinas mersa captandæ ex ijs iucunditati vacat, quam ex lætione desperat. Accidit aliquando, ut inter legendum strepitus quidam propè triclinium factus lætione minimè exaudiri permiserit. Hæc usus occasione tyro ceteris præfectus incusare Aloysiū cœpit quod Patres eo die consuetâ animorum escâ fraudaverit: omnemque eius rei culpam in illius negligentiam, periclitandæ æquitatis, & mansuetudinis studio, coniecit. Ad hæc optimus Adolefcens nullâ defensione quæsitiâ, veluti obiecti criminis reus veniam imploravit, datâ fide, sese damnum præstaturum, cum primùm liceret, eâdem, quæ strepitu interciderat, lætione iteratâ: quod & mirâ animi tranquillitate, in proximâ mensâ perfecit.

Ea verò consuetudo apud ipsum plurimum inualuerat, ut quasuis pœnas seu culpæ, seu negligentiae nomine falsò irrogatas, alacri animo penderet; nec falsitatem criminis pœnarum acced-

Pœnas falsò irrogatas libera pendit.

accessionem, sed levamen putabat, cum illi supplicij infamiam, quæ maxima pœnæ pars est, adimeret: quare cum nunquam patientius, quam ubi innocens reprehenderetur, nec unquam eius patientia, quàm ubi tentaretur, quasi violatus calibe flix, illustrius emicaret; haud raro in eiusmodi reprehensores incidebat; qui non multum in examinando crimine laborabāt, certi nunquam se iniuste, quia nunquam iniustum reprehensuros. Visum est aliquando Hieronymo Plato, Aloysio mandare (quò eum a nimia mentis intentione avocaret) ut solitos a cibo congressus reliquis diutius traheret: sic ut quanquam ad priorem mensam accubuerat, cū ijs, qui in posteriore comederant, sermonem produceret. Paruit ille, ac soluto priorum conuiuarum cœtu, cum posterioribus loqui perrexit. Quod cum Minister (eo nomine, qui secundus a Rectore præest, appellant) observasset, id impune illi esse non tulit, sed accersito pœnam indicit, publicè ut proximam mensam violati silentij se reum agat. Ille, nè contemnendi sui occasione deesset, promptè quod iussus fuerat, nullā de Hieronymi præscripto mentione facta peregit: suamque culpam palam testatus, dentò ad posteriorem congressum, prout Platus moderator iniunxerat, perstitit.

Id

Bis pœnas
innocens
nulla usu
ex usatio
ne subit.

Id cum iterum Minister compertum habuisset, haud levi admiratione correptus, iterum ad pœnas deposcit, eâdem, quæ antea, impositâ multâ. Neque abnuic Adolefcens, neque Moderatoris imperium, uti poterat, excusavit: verum datis iterum pœnis, a Hieronymo post paulò evocatur, moneturque domesticos omnes in eius contumaciâ haud mediocriter offensos, propterea quòd tam exigui temporis interuallo iteratam eiusdem culpæ pœnam tyro subiisset: nec tanti esse patientiam, ut offensiones contemnantur; cum illa privati boni lucrum sit, hæ publici detrimentum: quare minimè cælatum decuisse, se Magistri permissu in posteriorum convivarum cætu versatum, ne se superioris vitæ integritate, atque exemplis quodammodo inauguratum, ducem legum violatoribus præberet. Idem sibi etiam occurrisse, ait ingenuus Adolefcens, verùm ab occultâ Philantiâ metuenti visum semel, atque iterum rem præmere, producturo, si tertium vocaretur ad pœnam.

Haud rarò etiam eveniebat, ut, si quid alij peccassent, ipse per errorem, quem suo silentio roborabat, plecteretur: non tamen diù latere poterat: siquidem quod in subeundâ pœnâ gaudium præferebat, reos ad sese prodendos inuitabat:

Propterea
tamen a
Moderato
re reprehē
ditur.

Alios ad se
prodendos
pœnarum
gaudio in
uitat.

tabat : quod & libenti animo efficiebant , ut
luentes & ab se nocentibus , & ab altero inno-
xio unâ operâ crimen eluerent .

Reliquis horis pomeridianis , vel Patres ad
publicas custodias vinctis sacrâ exomologesi ex-
piandis , vel ægris ad nosocomia inuisendis co-
mitabatur . Quo tempore , ubi socius confiten-
tibus operam daret , ipse ceteros , quò se ad id
mysterij ritè compararent , iuvabat . Cum do-
mi manere opus esset , tunc vel ei everrendæ ,
vel flagris , cilicijsque texendis , vel humilibus
alijs eiusmodi muneribus obeundis erat inten-
tus . Lineas aliquando vestes unâ cum socijs in
vestiario complicanti , incidit cogitatio , se
nihil eo die e D. Bernardi codice , uti consue-
verat , delibasse : itaque præstare , dimissis om-
nibus , ad lectionem contendere : verùm mu-
tatâ extemplo sententiâ hoc pacto eiusmodi
cogitationi occurrit . Si D. Bernardi codicem

Obedien-
tiam sacræ
lectioni
pulcræ ra-
tione præ-
fert .

legeris , quid aliud is tibi author esse pos-
sit , quàm ut obedienter iussa Regen-
tis peragas ? statue igitur te le-
gis , & nè migres , quò
tibi eo authore sit
redundum.

* *
* *

CAPVT VI.

*Tyrocinij Domum regreditur .
Vita inibi acta .*

Inos post menses tyronum domicilium ad Collem Quirinalem situm repetit Aloysius, antiquâ pietate Patrum exemplis auctâ, & ad parem incremento maturitatem perductâ. Vniuersis ibi tyronum muneribus tam studiosè, atque accuratè fungebatur, suas uti partes nunquam requiri permetteret: neque ulli unquam in rebus ab eo gestis obseruare licuit, quod a perfectissimâ vivendi regulâ aberraret. Quin etiam sibi ipse perquàm rigido suarum rerum censori nihil offerebatur, quodd oburgatione, & correctione dignum videretur. Quam ob rem anxius aliquando ad tyronum Magistrum venit, magno se in metu versari dicens, ne in illas mentis tenebras incidisset, quas non sine ingenti animorum discrimine quibusdam obduci solitas audierat. Siquidem, ut summa sese diligentia, suaque omnia, nedum dicta, factaque, verum & cogitata esset rimatus, nihil

Nihil in se reprehensione digni agnoscit.

Inde se mentis tenebras subijisse timet.

de-

deprehendere valuit, unde meritò vel levisimæ
noxæ reus agi posset, quod in homine tot tam
gravium criminum manifesto nonnisi summæ
cæcitatæ argumentū foret. Re ipsâ tamen alia
nulla cæcitas deprehensa, nisi quam insignis
eius modestia (oculos, ne se ipse quidē suasque vir-
tutes cerneret, continendo) induxerat. Id ut
planum fiat nonnulla subiiciam, unde liqueat,
fraudibus nullis in eam mentem aditū paruisse,
quam tot virtutum præfidijs interclusam S. Ado-
lescens perpetuo tenebat.

Cupidita-
tes virtu-
tis satellit-
es habet.

Primum igitur, cum ab ineunte ætate sum-
mam diligentiam in cohibendis cupiditatibus
adhibuisset; id sibi virium, ac potestatis ad-
uersus earum impetus comparaverat, ut nullis
earum vel primis motibus concitaretur, sed
fidæ virtutis satellites (quod munus illis a na-
turâ commissum) atque administras haberet.
Haud enim unquam ab eo rerum gerendarum
in consilium turbidæ cupiditates adhibitæ: sed
iudicio, arbitrioque penès rationem dimisso;
quidquid ab eâ sancitum esset, illis urgendum
tradebatur. Eius rei complures ex nostrâ So-
cietate, quibus Aloyfij omnia longo usu benè
perspecta fuerant, authores sunt: feruntque
nunquam ab se non modo in ullâ vel minimâ
noxâ deprehensum, sed nè improvise quidem
iræ,

iræ, aut cuiuslibet alterius perturbationis impetu tentatum. Quin etiam bonarum, sanctarumque rerum desideria suspecta illi sæper fuisset, atque earum initijs occurrere festinasse, ne sollicitudines illas in animum importarent, quæ Deum nimis anxie quæritando fugant, turbata scilicet pace, in quâ solâ *factus est locus eius*, ut monet Regij vatis oraculum.

Præmissis modis
tibus caret

Desideria
etiã pia in
officio cõ-
tinet.

ps. 75. 3.

In consuetis nostrorum a cibo congressibus nunquam victoriæ studio, clamoso dicendi genere utebatur, uti mos est nonnullis, qui rationis vi destituti auxiliares verborum copias parant, ut multitudine obruant, quos paucorum virtute vincere nequeunt. Verùm sui animi sententiã in medio positã, relietãque, cuilibet obloquenti, ac repugnanti manus euestigiò dabat. Si quando tamen rei gravitas patrociniũ quæreret; tunc subiectã iterum ad tuendam veritatem ratione, idque animo mirum in modũ sedato, ubi alius nequaquam admitteret, ac porrò instaret; ipse desertã causã, perinde, ac si sua minimè referret, silentium sibi, ac litibus indicebat. Itaque perpetuam quandam animi securitatem, perturbationibus in ordinem reductis, & pacem nactus, in assiduã eademque maximè iucundã Dei consuetudine acquiescebat.

Cõtentio-
nes, & cla-
mosũ di-
cendi ge-
nus vitat.

N

Pre-

Quid de
orandi stu-
dio senti-
ret.

Italo lin
- 100 onflo

14. 17. 21

10. 11. 12

10. 11. 12

10. 11. 12

10. 11. 12

Bellarmin-
nus se in
eo studio
Aloy: di-
scipulum
prophetur

Precandi, ac Divina meditandi studio usque adeo tenebatur, ut in eo spem omnem Evangelicæ Perfectionis locatam duceret, nec ad eius culmen quemquam evasurum affirmaret, quem id præsidij deficeret. Quin etiam prompta Religiosorum quorundam in omnem licentiam ingenia, paremque cupiditatibus obsequentiam, ac legibus repugnantiam nonnisi ex neglectâ meditatione, ac precibus proficisci: ac mirari se satis non posse, aiebat, supinam eorum negligentiam, qui omissam ob alias occupationes meditandi curam, etiam dum vacaret, minimè revocarent. Ipse verò, quem non necessitudo duntaxat, ut ceteros, sed deliciarum, & voluptatis amor ad orandum vocabat; si quando statis temporibus preces abruptum, seu intermittere cogeretur, ut primum copia fieret, ad eas conuolabat.

Porro ex ijs quæ inter meditandum usu, & experimento didicerat, eò prudentiæ devenerat, ut Robertus Bellarminus vir tam eximie doctus, se ex eo nec pauca, nec vulgaria huius artis documenta didicisse affirmaret. Cum enim in Romano Societatis Collegio rebus salutaribus Præfectus sacras Ignatii Parentis commentationes traderet, ac peculiare aliquod, præclarumque datâ occasione meditandi documentum.

mentum subijceret, addere solitus erat: *atque id ab Aloysio nostro didicimus*. Illud etiam S. Adolescenti in moribus erat, ut pridie quàm, alicuius mysterij meditationem aggrederetur, eius capita per octavam ferè horæ partem legendo diligenter præciperet, ac memoriæ cōmitteret: tum simul illuxerat, id agebat, ut paulò antequam contemplationem iniret, reliquis omnibus mente depulsis, animum uni illi curæ intentum, ceterisque vacuum traderet: negabat verò menti sollicitudine aliquâ, vel cupiditate terrenis rebus inhærenti, ac veluti humo defossæ ad superna evolandi potestatem fore. In eam sententiam hanc quoque similitudinem ab illo usurpatam memorant. Quo pacto aqua ventis concitata obiectam hominis speciem, si turbida fluctuet, minimè refert; si nitida, membra omnia disiecta, ac seiuncta, imitatur; ita mens pugnantibus perturbationū ventis iactata, perturbataque, vel cælestium rerum imagines reddere omninò nequit, vel ita monstrosas exhibet, ut ad earum amorem, & curam nequaquam pelliciat.

Dato ad orandum signo, euestigiò in terrâ corpore, vultuque procumbens, præsentis Numinis Maiestatem adorabat. Inde omnem eò diligentiam conferebat, ne qua aliena cogita-

N 2

tio

Similitudo ad explicandam necessitatem attentionis in meditando.

Quanta ab eo interorandum adhibita attentio.

tio menti subreperet, eoque etiam saluæ ore egerendæ, vel necessitate suadente, temperabat. Totus verò erat in propositâ materiâ penitus perspicendâ, eiusque partibus, atque adiunctis animo perlustrandis: eò aliquando mentis contentione progressus, ut reliquum corpus animus destituisse, inque caput migrasse omnis videretur: tantus membra cetera languor inuaserat. Quamobrem ubi precandi tempus exierat, surgere inualidus eodem in loco aliquanto temporis interuallo resistere cogebatur. Haud rarò etiam contigit, ut contemplationis horâ transactâ, mens a sensibus abducta, ubi nam gentium, aut locorum esset, satis scire non posset: idque potissimum usuveniebat, cum Divinam Bonitatem, Sapientiam, Providentiam, ceterasque laudes, item infinitam earum præstantiam contemplaretur. Quo tempore tanta erat vis lacrymarum, ut qui domui præerant, nequid oculi detrimenti caperent, ab ijs temperari iusserint: sed prorsus incassum, lacrymis, ut fit, ipsâ imperij compressione uberius expressis.

Quanta illi esset in orando mentis intentio, vel ea res indicio fuerit, quod cum sit moris apud nostros singulis ferè diebus unum certum a Rectore designari, cuius sit matutinæ precationis

Viribus ac sensu, post contemplationem destituitur.

Vis lacrymarum in orando.

Meditationis tempore nunquam se inspectum animadvertit.

tionis tempore cubicula obeundo explorare ,
 num universi sacris meditationibus vacent; ipse
 tamen , quandiu nobiscum egit , usque adeo
 precibus erat intentus , ut nunquam se inspe-
 ctari animaduernerit . Ita enim in institutā me-
 ditationem sese penitus demittebat, ut ferè nun-
 quam , quemadmodum author est Bellarminus,
 ceterique eius Moderatores , inter orandum
 mente in aliā dilaberetur: quod etiam eius ipsius
 ore testatum habemus : qui cum Collegij Ro-
 mani Rectori rerum suarum de more rationē
 redderet , illud ingenuè falsus est , alias om-
 nes cogitationes , quæ seu ore , seu mente pre-
 canti proximo semestri interuenerant , si con-
 ferrentur in unum , Angelicæ salutationis spa-
 tium minimè completuras . Eò denique singu-
 lari Dei beneficio , propriā etiam adnitente in-
 dustriā , gradum fecerat , ut species nulla , co-
 gitatioque , nisi ad arbitrium suū evocata , eius
 mentem subiret . Quālibet præterea cogitatio-
 ne , ita , si collibitum esset , illius animus sese
 colligere , atque ab exterioribus avocare pote-
 rat , ut nihil omnium , quæ astantes agerent ,
 vel obstreperent, sensibus veluti exanimatis per-
 ciperet .

Psalmos , aliasque preces ore fundentem ,
 uberes cælestium gaudiorum deliciæ opplebāt :

N 3 præ-

Mentis
 euagatio-
 nes seme-
 stri spatio
 salutatio-
 nis Ang-
 tepus non
 implent .

Nihil mē-
 tem subit
 non evō-
 catum .
 Si velit ,
 exteriora
 nō sentit .

præsertim dum Davidicos Hymnos concineret, quos intentè, atque intelligenter recitare studebat, haud ignarus stultè exigi ad Superos pervenire, quæcunque nec ad loquentis aures, seu mentè perveniant. Quapropter assumptis una cum vocibus sacrorum carminum sententijs, pia Regij vatis desideria cooptabat, ac veluti sua exprimere conabatur: tantoque impetu sese in ea interdum induebat, ut proferendis verbis ægrè vires suppeterent. Hinc dum canonicas Sacerdotum ritu preces in tyrocinio, Præsidis permissu, recitaret, solis nocturnis haud minus horam impendebat. Illud unum, quandoque molestiæ nonnihil exhibuit, quod, qui sensus verborum esset, penetrare non statim valeret. Quare cum aliò mente digredi nollet, simile quid sibi per id tempus contingere dictitabat, quod homini ingredi ocelusis foribus conanti, cui nec abscedere consilium sit, nec introire facultas.

Gaudebat potissimùm in Christi cruciatibus, ac sacrosancto Eucharistiæ mysterio meditando immorari. Angelorum præterea, atque eius præsertim, cui fuerat in tutelam traditus, iucundissima commentatio, eoque frequentissima erat. Inde verò tantam illorum præstantiæ opinionem hauserat, ut Vincentius Brunus
sacra-

Ita sententia vacat, vix ut verba proferre queat.

Inegram horam nocturnis psalmis impendit.

sacrarum Meditationum nobilis scriptor, haud
 nescius quàm benè de Beatis illis mentibus S.
 Adolescens sentiret, earum Meditationem illi
 conscribendam mandaverit, totidemque verbis
 in suos commentarios retulerit. Id tandem
 haud dubiè affirmare liceat, eius vitam perpe-
 tuo quodam orandi studio traductam, eumque
 perfectè exequutum Euangelicum illud: *Opor-*
et semper orare, & non deficere: idque non eò
 solum, quòd semper benè ageret (quæ Augu-
 stini interpretatio est) semperque propterea pa-
 ctam benè agentibus mercedem tacitè deposce-
 ret; verùm etiàm quòd mentem in Deum in-
 tentam, quibuscumque occupationibus impli-
 catus, gereret. Hinc mirari se nonnullos aie-
 bat, quos summam difficultatem lamentantes
 audiret, mentis aciem in Deum defigendi, itē-
 que parem sibi difficultatem adesse testabatur,
 ab eò avocandi. Nam tametsi summis negotijs
 distineretur, haud unquam cessabat Divina cà-
 ritas ad eius pectus incredibili cum suavitate
 affluere: unde tãto illi ardore præcordia æstua-
 bant, ut in reliquum corpus ignis manaret, &
 succensi vultus rubore proderetur. Interdum
 cor eo amoris incendio inuolutum tam crebro,
 & citato motu agebatur; ut costarum, quibus
 cohibetur, cancellos effringere, atque exitum
 moliri videretur.

N 4 Hæc

Angelorū
 meditatio
 nem litte-
 ris mādāt,
 eamq: in-
 ter suas
 vulgat Vin-
 cent: Bru-
 nus.

Sēper orat
 etiā cum
 alijs nego-
 tijs desti-
 netur.

Amoris in-
 cendio to-
 tus æstuat,
 & cor mi-
 rifice con-
 citatur.

Cælestes
deliciæ cor-
pus ex-
nuant.

Iubetur
impensius
valetudini
studere.

Sanctas co-
gitationes
amoliri si-
ne capitis
offensione
nō potest.

Hæc cælestium gaudiorum affluentia usque adeo mentem sibi totam vindicaverat, ut curâ omni corporis abiectâ, semper in dies capitis doloribus urgeretur magis, & macie tenuatus languesceret. Ne igitur valetudinem prorsus perditum iret, universis corporis pœnis, quibus hætenus sese discruciaverat, sibi in posterum interdictum esse, tyronum Præfectus denuncia- vit. Inde dormiendi spatio producto, atque orandi primùm contracto, mox etiam sublato; ademptâ insuper breuium illarum precum fre- quentiâ, quas e medijs occupationibus iaculari ad Superos consueverat, seriò significavit, illud in animum induceret, quò magis corporis cru- ciatibus parceret, quòque minùs Divina medi- taretur, atque universè diligentius valetudini studeret, eò Divinæ Maiestati gratius factu- rum. Adolescens (quâ erat ad omne Præsidis imperium, nutumque facilitate) mandata exe- qui non distulit: & ea quidem, quorum pote- stas illi erat, haud cunctanter peregit. Vna- tamen cura nonnihil anxium habuit, quod san- ctas de Divinis rebus cogitationes amoliri, nul- la esset facultas, nec Deo repellendo parem, se esse cerneret. Ex inueterato enim more Di- vina mente tractandi, atque omnia in Deum referendi, id erat assequutus, ut quidquid rerû
oculis

oculis occurreret, Numen, cuius erant vesti-
gia, referret. Quare nec eâ lege ad id se adi-
gi rebatur, ut quam Deus ipse, ultro sese men-
ti offerendo, abrogaret: & præterea longè ca-
pitis valetudini (cui lex caveret) infestius fo-
ret, Deo sese insinuanti repugnare, quàm sine
pugnâ in eius iucundissimâ cogitatione acquie-
scere. Conabatur nihilominus, quoad liceret,
morem imperio gerere, nullis precibus, seu
Divinis cõmentationibus spontè susceptis. Quò
tamen earum iacturam, uti fas esset, pensaret,
crebrò Templi odæum subibat, sacramque Eu-
charistiam demissè venerabatur: verùm ne quâ
subitâ in Deum cogitatione raperetur, vix hu-
mi flexo poplite, Deique adorato Numine,
actutum sese in fugam conijcere: quò tamen,
celerius ire pergeret iubenti Deo obtemperatu-
rus, hoc ardentius Divinâ caritate æstuarè,
eòque demum fuga revolui, unde aufugere de-
stinaverat. Aderat enim, occurrebatque fu-
gienti Benignissimus Deus, sinuque, & com-
plexu receptum blanditijs omnibus delinibat.
Quo tempore summa illi difficultas, aliud quod-
libet opus aggrediendi, cui scilicet mens Divi-
nis intenta delicijs adesse haud poterat. Ve-
ritus autem, ne supernas illas voluptates suo
aliquo conatu minùs prudens accerseret, a Deo
ite.

Fugienti
ut pareat,
Deus oc-
currit, ac
celestibns
delicijs re-
plet.

202 LIBER SECVNDVS

Pofcit a
Deo, ut a
fe recedat.

iteratis vocibus depofcebat, uti ab fe recede-
ret, quando ipfius iuffu ei vacare prohibe-
retur. Vſque adeo illi Divina cordi
erat voluntas, ut ne Numinis
quidem complexus, ſecluſâ
eius benevolentîâ,
voluptati
foret.

*
* *

CA.

Neapolim valetudinis causa proficiscitur : virtutum exempla ibi relictā.

Vm hæc Romæ virtutis exempla proderet ; rumor fuit , Aloyfium unâ cum Io: Baptista Piscatore tyrocinij Præfecto Neapolim curandæ valetudini , quæ utrique satis incommoda , brevi profecturum . Id cum ad tyronū reliquos peruenisset , ingenti cunctos dolore affecit , satis gnaros uno tempore geminos sibi duces ad virtutem adimi , quorum alter præcipiendo , alter præeundo viam monstraret . Res autem ita habuit . Dudum cruentâ excreatione lecto tenebatur memoratus Piscator , cum Claudius Aquaviva , cui tantus vir maximè cordi erat , illi , de Medicorum sententiâ , Neapolim concedendum , ut primùm per vires liceret , denuntiavit , eâ nimirum fiduciâ ductus , Neapolitani Cæli clementiam cum Romani gravitate commutatam levamen aliquod allaturam . Itaque dum æger paululùm a morbo recreatus ad iniunctū iter accingitur ; ex Aloyfio

fio fortè obuiò percontatur, velitne sibi comes Neapolim ire. Ille, ut erat ad postulata facili, præsertim ubi peteret, quem non petiturum, nisi concedenda nosset; statim respondit, se verò paratum esse, ac libenter, si ita ei videretur, iturum. Verùm re postea diligentius cõsideratâ, eius responsi nonnihil pœnituit, veritum ne quid momenti apud Moderatores ad rem decernendam afferre posset: habuit proinde religioni, neutrò se inclinatum, atque in eorum, qui præessent, potestate futurum, non respondisse. Claudius tamen, nullâ habitâ responsi, sed solâ valetudinis ratione, Aloysio, alijsque duobus tyronibus pariter affectis significari mandat, uti ad iter Neapolitanum unâ cum Magistro suo faciendum sese comparent. Quo audito lætus saltem eo nomine Aloysius fuit, quòd quâ ratione iter esset nostris instituendum a tam admirabili viro, se tandem, ut dudum cuperet, edoctum iri speraret. Etenim is erat Piscator, qui non tyrones modò, verùm & reliquos nostri Ordinis homines in sui admirationem raperet: sic prorsus, ut gravissimi Societatis viri, & Provinciarum Præfecti, quoties in eum oculos conijcerent, animû sibi severioris disciplinæ cupiditate inflammari fatebantur. Tantâ fuit vitæ austeritate, ut semel in-

Io: B. Pesca-
toris exi-
mia lau-
des.

indutum cilicium per sexennium ipsum ab se
nunquam dimiserit: vultu tamen semper sic hi-
laris, ut modesto risu dicta sua omnia condi-
ret: nec lepores in tempore salesque deesse;
quibus animi iucunditatem morum severitate
non eripi, sed e Cælo parari, & ut nucleos
duro cortice custodiri declararet. Extima o-
ris, gestusque compositio tota ex religiosæ mo-
destiæ præscripto, quam cum nec prospera,
nec aduersa violarent, quidquid eveniret, eo-
dem vultu tanquam ex amicâ Dei voluntate
profectum benignè complectebatur. Ea in-
omnes sibi subiectos caritas, comitasque, ut sin-
guli persuasum haberent, neminem sibi, se
unum omnibus eius opinione, & caritate præ-
ferri: quam etiam in pauperes testatam voluit,
cum detractis sibi vestibus nudos eos interdum
operuit. Legem quam alijs indiceret, se ipse
quodammodo, suosque mores statuerat, nihil
alijs imperare solitus, quod sibi antea non im-
perasset. Vnde mira eius Præfecturæ suavi-
tas existeret, uniuersâ imperij austeritate duri-
tieque in se ipsum edomitâ. Denique nonnul-
lis etiam prodigijs, quàm carus superis esset,
monstratum authores sunt, qui illis tempori-
bus æquales vitam litteris consignarunt. Verû
quò alienâ vel superum æstimatione sublimior;

hoc

hoc suâ ipsius humilior, nihil potius habuisse, ab iisdem traditur, quàm ignorari, ac præteriri. Hanc tantam virtutem demiratus Aloysius, nihil optatius habuit, quàm ut e propinquo omnia eius gesta conspici ad imitandum daretur. Cum enim Vir egregius nihil alios non expertus ipse doceret, omnemque virtutis asperitatem suo usu leniret, quæcumque de illâ præcepta daret, eadem inuitamenta erant.

Incōmoda
sibi in le-
ctica arti-
ficiosè pa-
rat.

Voti igitur compos eâdem insuper quâ Piscator lecticâ, propterea quod ceteris deterius haberet, iussus est inuehi: quâ commoditate libentius alijs cessisset, nisi Magistri prohiberetur imperio. Verùm huic satisfactū ratus simplici in lecticam ingressu, rationem iniit, quemadmodum equitantium incommoda commodior illa vestatio exhiberet: nam detractâ, quam gestabat, hyberna toga, atque in orbem conglobatâ, ephippiorum duritiem insidenti subiecta referebat.

Totū iter
precibus,
vel saluta-
ribus col-
loquijs ex-
tractum.

Vbi primū Româ excessum, Divis Petro, ac Paulo Apostolis eius Urbis Tutoribus una ambo fuis precibus valedixerunt: & quidquid itineris Neapolim usque superfuit, vel Canonicâ Psalmodiâ, vel mutuis de Divinis rebus sermonibus extractum est. Cum ad diuersoria deventum foret, antiquissima Adolescentis cu-
ra

ra erat, ceteris inferuire, lectissima queque tradere, deterrima retinere. Confecto deinde itinere socijs tyronibus Aloysius narravit, longè plura paucorum dierum interuallo, se cum Patre familiariter versando edoctum, ac magis in viâ virtutis progressum, quàm menses complures in tyronum sede commorando. Kal. Novembris Neapolim ingressi in Collegium Societatis rectâ perrexerunt: quibus venientibus Patres vniversi Aloysij famâ excitati obuiâ progredi, circumfundi, complexu ambire, studijs, officiisque omnibus, uti est humanissimæ gentis ingenium, prosequi. Neapolitano Collegio Rector eâ tempestate præerat Vir quidam severioris disciplinæ cultor inprimis, qui quam sibi perutilem senserat vitæ austeritatem, ægrè adduci poterat, ut ceteris abnueret. Inde maior Aloysio data in se sæviendi copia summo cum ipsius gaudio, iam pridem ea sibi fræna laxari cupientis. Neapoli Philosophiæ studia dudum intermissa iussus est recolere: quo tempore præclara non modò ingenij præacuti, ac perspicacis, verùm etiam religiosæ pietatis documenta dedit: Quod cum alij complures, tum potissimum is, quem in Philosophiâ audivit, publicis litteris testatum, consignatumque reliquit: quibus, & illud addidit, se a Io: Baptista Piscatore

Al: maior
in se seviē
di copia
data.

Ingenium
Al: præacu
tū ac per
spicax.

tore

1o: B: P: fca
toris de Al.
testimonia

tore eius tyronis Magistro audivisse; sibi non
modò in sanctorum hominum numero Aloysii
collocandum videri, verum & inusitatâ qua-
dam sanctimoniae formâ, ac specie præfulgen-
tem inter præcipuos, sanctissimosque Ecclesiae
Viros referendum.

Scip. Gon-
zagâ pur-
pura infi-
gnitû au-
dit incu-
riosus.

Togâ tri-
tâ, atq: ad
tibus de-
curtatam
gerit.

Præfectorû
erga Aloy.
incuria.

Cum sui famam unâ secum in eâ vrbe igno-
tam peregrinari crederet, eò diligenter incu-
buit, ne generis amplitudo in alios manaret:
idcirco cum infimis quibusque e servitio Fratri-
bus versari, vulgarique gaudebat. Cum autem
litteris esset perlatum, Scipionem Gonzagam
in Purpuratos Ecclesiae Patres nuper allectum;
eo rem vultu accepit, ac si ad sese minimè per-
tineret: licet satis notæ omnibus forent magnæ
inter eos, ultra cognationem, amicitiae neces-
situdines. Domo aliquando prodijt togâ insue-
to more ad tibus decurtatâ, præterquamquod
adeo lacerâ, ac tritâ, senioque veluti canescen-
te, ut postremum quemque inter domesticos
dedeceret. Quâ in re illud insuper observatum
a nonnullis est, sæpè nostræ Domus Præfectis
in reliquos ceteroqui maximè intentis, quid
Aloysio fieret, quid opus illi esset, præsertim
ægotanti, nihil propemodum pensi fuisse:
haud scilicet ignaris Divinam Providentiam,
cui sat curæ esse scirent, illi, nihil ut desidera-
ret,

ret, permissuram: id quod re ipsâ præstabat,
non tamen expletis, sed amotis desideriis. Nam
cum re verâ multa vel ad victum, cui tamque,
vel ad salutem necessaria sæpè deessent; mente
in Deum sublatâ, eorum se desiderio levâri,
illico sentiebat: itaque per fluxarum rerum de-
fectum, omnium fontem, veluti aduerso flu-
mine, vestigabat, inueniebatque. Huc perti-
net, quod cum aliquando ex erisipelate, cognâ-
tâque febri graviter ægrotaret, fortè accidit,
ut per summam Admimitri incuriam, noctem
quandam sine linteis stragulis non sine gravi
eius incommodo iaceret: quod tamen ipse,
sicut & cetera eiusmodi, quæ morbum comi-
tando exaggerant, mirum in modum hilaris,
gaudensque tulit, ut quibus acceptum referret,
cum odium præsentis, tum futuræ, & potio-
ris vitæ cupiditatem, ac studium. Quâ etiam
de causâ eo toto tempore, quod integrum ferè
mensē tenuit, tametsi acerrimis, assiduisque
doloribus conflictaretur, semper tamen fere-
nus, ac facilis cunctos ad se adeuntes blandè,
comiterque appellabat, perinde, ac si animo
Divinis rebus occupato minime vacaret, sui
corporis lamenta cognoscere: atque adeo mentē
lateret, quid inferius ageretur.

Postquam is morbus depulsus, satisque com-
pertum,

Nocte sine
lintheis stra-
gulis æger,
sed hilaris
iacet.

In acerrimis dolo-
ribus fere-
nus adeun-
tes allo-
quitur.

Nota ad
cautionem
quorundā
medicorū
artificium

pertum, Neapolitanum, quam Romanum Cæ-
lum eius valetudini inclementius esse (veteres
enim capitis dolores increbuerant, novisque
subinde tentationibus premebatur) soli ve-
tendi consilia agitari cepta, Urbisque quamprimum
repetendæ: quod deinde Medicis authoribus
peractum est. Hic verò iuvat quorundam Ro-
manæ Urbis Medicorum artificia usu mihi cō-
perta in medium proferre; ne ægrotantes, vel
eorum custodes sibi pueriliter in re ceteroqui
gravissimā imponi permittant. His enim (ser-
mo mihi tantummodo est de paucis imperitis,
ceteros plerosque veneratione dignissimos cen-
seo) satis familiare animaduerti, ubi omnia
suæ artis tentamenta ad morbi alicuius perti-
naciā frangendam vana evasisse perspexerint,
id enī studiose, ut ægrum haud multo post
certò moriturum, atque una cum eo mortis
eius invidiam, ab se longè amoliantur. Itaque
Tibur, Tusculum, & libentiùs Neapolim, un-
de longior regressus, amandari curant, collau-
datā satis magnificè eius loci salubritate: ibi
enim, si æger intercitat, se, suamque incertam
in crimen, iudiciumque vocari haud metuunt.
Ceterum, si hic locus esset, nullo negotio evin-
cerem, Neapolitani Cæli temperiem diuturno
morbo, ac præsertim ad phthisim spectante af-
fectis

fectis plurimum aduersari. Longa suppetit exemplorum series, quæ ostendere liceat, quàm multos famâ eius clementiæ fretos in fidem, tutelamque venientes, vel exitio dederit, vel saltem deterius affectos dimiserit. Præter Aloysium, quem ibi peius habuisse diximus, memini me legere Carolum Spinolam (virum illum eximium, quem in odium Christianæ Religionis Barbari lapones vivum cremarunt) Neapolim valetudinis ergo profectum brevi deferere compulsus fuisse, morbo ad sanguinis expuitionem abeunte. Alios Patrum memoriâ, complures nostrâ eundem sortitos exitum, quosdam etiam obijde, partim accepimus, partim oculis nostris vidimus. Longum est singulos recensere. De me id tantummodo confirmare possim, quod cum in eam Urbem corpore affecto, fractisque viribus venissem, paulò post largâ sanguinis vomitione morti quàm proximus accessi, fortasse non evasurus nisi terram parum amicam deseruissem. Causam nonnulli subiiciunt, universum Campaniæ tractum, & quod sit, quàm Romanus ager ad meridiem pronior, & quòd subterraneis ignibus (testante id sat luculenter Vesæuo) scateat, præferuidum esse: quare adolescentium morbos ab æstu sæpius procreatos provehere potius,

Neapolie
Cælum ad
phthisim
prædis in-
festum

Campaniæ
tractus præ-
feruidus

212 LIBER SECVNDVS

tius, quàm remorari aptum. Vina etiam ibi
admodum feruida, atque ingentium virium,
potari, ceteraque edulia soli ingenio per se ca-
lida calidis etiam condimentis succendi soli-
ta: denique ad perdendam iuventutem caloris

Quo hæc
digressio
pertinet

iniuriæ maximè opportunam universa

conspirantia. Hæc eò dixerim, ne

Patres familias, ut suis sumpti-

bus imperiti alicuius me-

dici dedecus redimant

filios adolescen-

tes in ma-

gnâ

domesticorum, atque ami-

corum solitudine mo-

rituros aliò trā-

smittant.

C.A.

CAPVT VIII.

Romam repetit, ibique studia intermissa reuocat.

Nno igitur a Virginis Partu MDLXXXVII ad VII Idus Maias, Neapoli relicta, Urbem repetijt, ingenti cum omnium lætitiâ, eorum præsertim qui eum in Ædibus D. Andreae ad Quirinalem noverant, ac tum in Romano Soc. Collegio studijs vacabant. Expertos enim haud vana spes incefferat, eius usu, & familiaritate non mediocres progressus in Euangelicâ Sapientiâ habituros. Romæ inchoatum toties Philosophiæ curriculum tandem confecit, seseque ita cunctis, quibus de eius doctrinâ cognoscendi negotium datum, probavit; ut sententijs omnibus longè aptissimus ad Philosophicas Theses publicè propugnandas iudicatus sit. Di-
 ctâ disputationi die, tres ex Purpuratis Ecclesiæ Patribus Roboreus Gōzaga, & Mōsregalēsis miserunt, qui disputanti se adfuturos significarent: quare ut aptior futuræ multitudini, atque Auditorum dignitati locus esset, amplissima

Philosophicas theses publicè propugnabat.

Eius dispu-
tatio ha-
bita in au-
la maxi-
ma.

Pacatus di-
sputat, ni-
si ubi se
laudari se-
rit.

sima eius Gymnasij exedra præter morem de-
ligitur. Vbi Aloysius acutè in primis, & co-
piosè ad finem usque multis, & secundis popu-
li admurmurationibus disputavit. Par erat in-
genio verecundia, atque hæc illi gratiam, huic
illud admirationem in vulgus conciliabat. Nun-
quam ad id certaminis irarum aliquid produ-
cere consueverat, satis gnarus, eas in hoc pu-
gnæ genere ad hostem, in speciem appetentis,
deficere, & cum eo contra iratum stare, ut
quem perturbando excæcant. Verùm cum a
Philosopho quodam magni ceteroque nominis
summis laudibus se, suumque genus sub oppu-
gnandi initium efferri sensit, mirum quidem
primò in modum erubuit, mox pudore in sto-
machum verso, toto disputationis tempore
eius argumenta subiratus explicuit: proinde
iras, quas alij ad iniurias, ille ad laudes pro-
pulsandas omni contumeliâ nocentiores exer-
cuit.

Ante dispu-
tat: statuit,
si probare-
tur, inepte
responde-
re.

Illud in hâc disputatione præ cæteris mirū,
quòd eâ necdum initâ, in hanc cogitationem
venisse fertur; optimum factu videri, si in eâ
hominum celebritate comprimendo fastui, ac
superbiæ, ineptis responsis studio redditis, im-
periti hominis, ac tardi speciem indueret: ne
quid tamen latentis fallaciæ subesset, Mutium
cogno-

cognomento de Angelis virum probatissimum,
& Philosophiam per id tempus tradentem con-
sultit, num Divinae gloriae id conducere existi-
maret, exequi paratus, si annueret. Mutius
nihil cunctatus, id minimè faciendum respon-
dit, nec privatas utilitates publicis procurandas
dispendijs. Vniversas Societatis laudes ita esse
cum communi bono coniunctas, ut quantum
ex illis nostrorum vitio deteratur, tantundem
hoc detrimenti capiat. Si enim Societati no-
strae incitiae notam inusseris, illicò externos
omnes, qui Doctrinae illecebrâ inescati ad nos
ventitarent, & ad saniora consilia revocaren-
tur, longè aversos fugaveris. Inde nostris, qui
gravioribus disciplinis vacant, eam legem sta-
tutam, ut cum ad publicas disputationes vene-
rint, doctrinae pariter, ac modestiae specimen,
veluti escam captandis populis ostentaturi, prae-
beant. Cum verò legum omnium, quas inter-
prete Ignatio accepimus, Deum fuisse autho-
rem credendum sit, qui unquam fieri queat, ut
Divinae gloriae studere dicatur, qui Divina
imperia contemnens, Deum imperantem ab-
nuat? Responso in hanc sententiam accepto,
tunc quidem acquievit Aloysius; verum certa-
mine in medio subortâ iterum sui contemnen-
di cupiditate, paululùm incertus hæsit, quid

Diffuadet
Magister
Divinae
gloriae ob-
tentu.

Ex regul.
Scholasti-
corum Soc.

Paret Aloy-
& subortâ
iterum cupi-
ditatē re-
primit.

consilij caperet : deinde maximum sui contemptum ratus , præcipuam sui partem iudicium contemnere , alienoque arbitrio submittere , quàm accuratissimè potuit , ut monitus fuerat , obiecta diluere conatus est .

Peraçto Philosophiæ curriculo , ad studia Theologica animum adiecit , in quibus D. Thomæ Aquinatis doctrinā , ac placitis mirificè ducebatur . Complures audiit Magistros , quos inter Franciscum Soarium , & Gabrielem Valsquium tantis nobilitatos monumentis : eos vero ita venerabatur , ut scita omnia , methodū , stylum , & quidquid illorum esset , laudibus attolleret , nunquam auditus aliquid carpere , vel improbare , ut mos est discipulis nonnullis , qui ubi Magistros despexerint , superasse putant , infelij culicum , & formicarum esse per summam ignorantiam Leones despicari , eorumque rictus securè ingredi , ac morsibus in sui perniciem excitare . Parem illi gratiam referebant Magistri , soliti Aloysium ingenio , iudicio , probitate , ceterisque animi dotibus præstantem passim omnibus prædicare . Nonnemo ex iis testatus est aliquando , ab Auditorum nullo quæstionem sibi oblatam , cui explicandæ spatium postulaverit , præter unum Aloysium , qui ingenij celeritate , & suam , & æqualium suorum

Magistro-
rū doctri-
nam nun-
quam car-
pit .

Forū de
Aloy: in-
genio testi-
monium.

suorum ætatem præuenterat. Per id omne
 tempus quod in studia litterarum impendit, il-
 lud generatim dicere licet, Aloysium moribus
 expressisse quidquid Parens Ignatius legibus de-
 signauerat, cum eas Religiosis nostri Ordinis
 discipulis scripsit. Nullam ex illis vel minimam
 violauit unquam, quin etiam nec ullam mini-
 mam duxit, cunctas mensus Divinæ Authori-
 tatis magnitudine. Antequam in suo concla-
 ui studendi initium faceret, solitus erat positis
 genibus laborem illum Numini dicare, ab eo-
 que supplex deprecari, ut arma daret, & vi-
 res, quibus eius nomen spargere, & gloriam
 toto terrarum Orbe amplificare posset. Simili
 ratione priusquam gymnasium peteret, Sacram
 Eucharistiam adoratum ibat, idemque præsta-
 bat in reditu. Publicas verò in Scholas eunti
 tanta inerat vultus, atque incessus compositio,
 ut complures ex Discipulis externis uni illi spe-
 ctando sese è porticu in atrium effunderet: so-
 loque eius intuitu acres sibi ad virtutem stimu-
 los admoventi dictitarent. In his Vir quidam,
 apprimè nobilis, cum ad exitum Theologici
 studij peruenisset, ab ineundo tamen gymnasio
 minime desisteat, eam unam de causâ, ut singu-
 larem Aloysij verecundiam contemplaretur.
 Nec modò æquales, & condiscipulos tanta
 inorum

Regulas
 Scholasti-
 corum dili-
 genter ob-
 seruat.

Tanta eun-
 tis compositio,
 ut ad
 spectandum
 plures ac-
 currant.

morum gravitas, & compositio ad virtutis a-
morem excitabat; verum gravissimis quibusque
senibus vitæ negligentius actæ tædium, ac pu-
dorem iniiciebat. Nec aliter effusam quorun-
dam licentiam, quàm suâ ipsius gravitate coer-
cebat, unâ operâ suos, alienosque mores com-
ponens. Idemque prorsus S. Adolescenti erat
in Scholis, ac publicis disputationibus silentiū
tenere, atque indicere: idem ubique in officio
esse, ac ceteros retinere.

In Schola
librarij o-
pera uti-
tur.

Ei pretiū
soluendū
Procurato-
ri cōmittit

Sua scrip-
ta libere cō-
modat.

Vetitum ei a Collegij Rectore fuerat, ne,
quæ a Magistro in scholâ dictabantur, ipse
propriâ manu exciperet, mandatumque, ut li-
brarij operâ uteretur: ægra siquidem valetudo
ita vires fregerat, ac manum debilitaverat, ut
dictantis celeritatem æquare haud posset. Pa-
ruit Aloysius, sed veritus, ne animus iuxta, ac
manus pecuniæ tractatione sordesceret, pretiū
librario exoluendum Collegij Procuratori cō-
misit. Scripta deinde sua cuilibet deposcenti
utenda dabat, nec nisi ultrò redderentur, cura
repetendi erat. Et quanquam sæpius labe ali-
quâ inspersa redibant, haud proinde a com-
modandis retardabatur, sua quàm se maculis
notatum malens. Dederat per manus Gabriel
Vasquez lectiones quasdam, quas per temporis
angustias dictare haud potuit: Aloysius faci-
liori-

lioribus omiſſis, ea duntaxat, quæ difficultatis aliquid præferre videbantur, deſcribi mandat: rogatusque, quid ita tanti Viri ſcripta mutila, eſſe permetteret? Paupertatem illicò excuſavit, cui ſumptuoſæ eſſe non liceat, nec niſi in neceſſaria impenſam agere fas ſit. Quò etiam per- tinet, quod extremis ſtudiorum, ac vitæ annis per- mitteri ſibi impetravit, ut ipſe per ſe dictata ſcriberet, cum ut paupertatis voto conſuleret, tum ne malo ceteris exemplo eſſet, rem fortè ad animi potiùs eâ gloriolâ, ac famulatu gau- dentis, quàm ad corporis imbecillitatem tra- hentibus. Verùm ubi imparem ſe dictantis ce- leritati ſenſit, non verba ſingula, ſed ſenſus, eoſque ſummatim in commentarios referre co- nabatur. Domi verò recognitis, collatiſque, ſuis cum aliorum ſcriptis, ſiquid minus eſſet aſſequutus, vel idoneis verbis expreſſiſſet, ſup- plere ſtudebat.

Codices, quorum uſus vel rarior eſſet, vel nonniſi ſupellectilis, & instrumenti, in concla- vi patiebatur nullos: ad religioſæ Paupertatis amorem pertinere ratus, eam labore aliquo to- lerare: proinde ſiquando opus eſſet, è publicâ Bibliothecâ libros peticum ibat, eoſque iam- lectos ſuum in locum reſtituebat. Denique ſtu- dio paupertatis eò peruenerat, ut ultra Sacra- rum

Paupertatis
ſtudiū.

Extremis
annis ma-
nu ſua ad
aliorū exē-
plum ſcri-
bit.

rum Litterarum volumen, ac D. Thomæ Aquinatis Summam, librum nullum habuerit præterea. Quin etiam comperto hanc ipsam Summam socium quendam, qui nuper aduenerat, carere; impetratâ a Collegij Rectore veniâ, illam ad eum detulit, sacris duntaxat contentus Biblijs; in quibus scilicet eam haberet Sapientiam, cum quâ omnia sibi bona adesse, ipsam docente, didicerat.

Nullus in cubiculo liber præter sacra Biblia.

Sap. 7. 11.

CAPVT IX.

Consueta Societatis vota privatim nuncupat. Voluntariæ demissionis studium.

Vota privatim nuncupat.

Exacto tyrocinij tempore, eadem die, quâ biennio ante se in Societatem adiunxerat, consueta Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ vota Vincentio Bruno Collegij Rectore sacris operante privatim Aloysius nuncupat. Inde ad Clericorum ordinem, verticis tonsurâ ritè præmissâ, V Kal. Mart. anno MDLXXXVIII adscriptus ad quatuor priores eiusdem ordinis gradus in Basilicâ Lateranensi publicâ inauguratione.

ratione effertur. Quo ex tempore sibi tanquā
superis dicato quamlibet vel modicam notam,
ingentem fore fœditatem ratus, nihil ultra in-
dulgendum statuit: vitamque, quidquid supe-
resset ætatis, ita componendam, ut officium
mores eloquerentur. Et primò quidem Euan-
gelicam turrim in Cælum porrigere cogitanti
ea cura præcipua fuit, altè ut fundamentum
poneret: quod cum ex humillimis quibusque,
tanquam rudi, ac vili cœmento constet; nihil
illi optatius, quàm sese omnibus submittere,
loco cedere, sua omnia contempta, aliorum
præclara, ac sublimia censere. Quia verò vir-
tutem hanc (quam nostri barbaro Romanæ
superbiæ vocabulo Humilitatem dicunt) ex eâ-
dem licèt humo cum humanitate oriundam, ac
penè dixerim conterraneâ, nisi Dei benignitas
Cælo depluat, terra nostra non fundit; mos
erat Aloysio ad Sanctos illos Viros viâ fun-
ctos confugere, quos viventes eâ virtute maxi-
mè præditos constaret. Ita enim hominum
naturam comparatam aiebat, ut quod quisque
tenuit vitæ institutum, ad id ceteros libenter
provehat. Sic belli Duces ad arma, Docti ad
litteras, Negotiatores ad quæstum, ad suam
denique universi artem hortari ceteros, ac iu-
vare student. Quare ut sui contemptum addi-
scret,

Id egit, ut
suum cle-
rici munus
mores pro-
derent.

Propriæ de
missionis
studium.

Qua quis-
que virtu-
te fulsit, ad
eam cete-
ros prove-
hit.

Sanctorū
patrocinū
imitatio-
ne conciliatur.

Sui, ac suarū
rerū
contēptus

Suas lau-
des, ut a-
lij probra,
erubescit

sceret, Deiparæ Virginis luminâ æquè, ac profundâ altitudine reliquos mortales supergressæ, opem potissimum implorare solitus erat. Secundum illam Petrum, ac Paulum Apostolos Ecclesiæ fastigiâ pariter, ac fundamenta; Franciscum etiam cognomento Assisiatem, Alexium Romanum, ceterosque, qui hâc laude floruerunt, sibi Patronos adoptabat: unâque imitari conabatur, satis gnarus, nullâ re magis Sanctorum nobis Virorum gratiam, & patrocinium conciliari, quam imitationis studio: amant enim, foventque, a quibus tanti se fieri vident, ut exemplum ad imitandum statuatur. Inde humilem de se, suisque omnibus conceptam animo opinionem habere. Genus, fortunas, titulos, res etiâ ab se præclare gestas, vel silentio involuere, vel verbis pro viribus elevare: iam Animi dona Superum benignitate impertita, non ut sua, sed ut suæ duntaxat fidei credita tueri sedulo: nec ea voluptati, & gloriæ, sed sollicitudini, non secus, ac Regiæ opes Quæstori, esse: suas laudes perinde, atque alij probra, mirum in modum erubescere. Itaque si quis cuperet eum ingenuo tinctum pudore cernere, non probro aliquo, sed laudibus obiectandis voti compos statim fieret. Nec deerant qui id sæpius tentarent, ut quæ verè cundia

cundia illi ornamento, sibi spectantibus oblationi foret. Ingressus ad eum aliquando ægrotantem Medicus, ut a verbis, eorumque officioso lenimine curationem ordiretur, Gentis Gonzagæ decora exequi, multis item laudibus illum delinire cœpit. Quod tamen contra accidit; nam eâ laudatione offensus haud obscura doloris, ac veluti sauciati cordis indicia vultus rubore prodidit: tantamque molestiam tunc, alijsque temporibus, cum in laudes suas incideret (incidebat autem non rarò) præse-
 ferebat, ut hanc unam ex animo perturbatio-
 nem haud exegisse videretur, prædicationis, ac
 nobilitatis impatientiam.

Hanc unā
 perturba-
 tionē non
 vicit, Lau-
 dis impa-
 tientiam.

Privatim, ac publicè infimo cuilibet sine discrimine potissimum locum dabat, & si quem recusantem inueniret, tantâ argumentorum vi petebat, urgebatque, ut suæ tandem modestiæ cogeret famulari. Ita per Urbis cōpita, ac fora
 haud rarò ad sinistrā opsonatoris, vel coqui cur-
 sare visebatur, quod cum ad eos, qui Collegio
 præerant, delatū esset, in causâ fuit, ut accersito
 Adolescenti denuntiarent, id ne in posterū ultra
 permetteret, monerentque, religioni habendum,
 Clerici ordinis maiestatem vilissimo cuique,
 maximèque sordido ministerio submittere. Do-
 mi cum esset libenti animo cum rudioribus fra-
 tribus

Ad sinistrā
 Coqui per
 Urbem in-
 cedit.

*Affidue cū
fratribus
laicis ver-
satur.*

*Eximi cō-
munibus
oneribus
recusat.*

tribus versabatur; locus etiam, quem in triclinio occupabat, is plerumque erat, quò coqui, ceterique eius ordinis fratres crebrius concederent, ut qui suis ex officinis egressos proximus exciperet: statimque a cibo cum illis erat, deque Divinis rebus familiarissimè, & summâ cū voluptate colloquebatur. Mandatum illi fuerat, ut ad eorum, qui recens conualuerant, mensam accumberet, simulque munerum omnium, quibus impar ab inualitudine videbatur, immunitas data: & ut somno diutiùs indulgere pro naturæ desiderio posset; etiam conclave soli assignatum, quod adolescentium nemini permittebatur, cum biscentum fermè eâ tēpestare Collegij domum inhabitantibus cubacula singula non suppeterent. Verùm suspicatus ea commoda non sibi, sed veteri fortunæ tribui, adito Rectore nervos omnes contendit, quò illa omnià deprecaretur, nullâque in re seponi, sed æquabili cum reliquis iure vivere permetteretur. Obijciētibus verò nōnullis morbi, mortisque metum, haud ullum sibi esse ait, comite obedientiâ, quæ Divinum sequuta imperium, eiusque potentiæ particeps, mala universa, vel avertit, vel ad nostræ salutis usum tanquam venena mitigata conuertit.

Poposcerat etiâ sibi Seminarij Romani Præfectu-

fecturam aliquam, ne ijs fraudaretur incommodis, quibus nostri Ordinis reliqui iuvenum contubernijs præfecti satis abundant. Verùm petenti ægra obstitit valetudo, cui Rectores longè gravius, quàm pro modo virium id onus iudicantes abnuendum censuerunt. Illud quoque in votis habuit, ut sibi potestas fieret prima Grammatices rudimenta peracto studiorum tempore, pueris tradendi, cum ut nè communè sibi onus eximeret; tum maximè ut ad infima quæque contemnendi sui studio, sese demitteret: huic autem virtutis amori occultando suam in latinâ linguâ imperitiâ prætexuit, cui haud aliâ viâ se meliùs occursurum speraret, quàm ceteros edocendo, haud inscius nulli magis docilem auditorem adesse eo ipso, qui doceat. Vt verò qui tunc Collegio præerat certum, exploratumque haberet, num, quemadmodum præferbat, ita esset latinitatis expers; iuvenem quendam latinis litteris satis doctum ei contubernalem dedit, cuius relatu haud ita multò post didicit, illum latinè non mediocriter scire, sibi que persuasit aliò, ac videretur, spectare postulatam ab Aloysio rudimenta docendi veniam, eò nimirum, ut pueros exigua illa, ac minuta, ceteros suam ipsius exiguitatem altiùs non assurgentem edoceret.

P Sæpè

Seminarij
Rom. præ-
fecturam
poscit.

Itè docēdi
grāmaticā
munus :
sed neutrum
obtinet.

Humilia
munera,
quorum
functione
assidue ex-
ercebatur

Sæpè vestitu amictus obsoletiore, sportâ, vel
manticâ gravis vias Urbis celebriores corrogâ-
dæ stipi oberrabat. Ex domesticis muneribus
in abiectissima quæque oculos conijcere, ea sibi
deposcere, concessaque tam lætus obire, ac si
planè de superbiâ devictâ triumphum ageret.
Altero, ac tertio cuiusque hebdomadis die cu-
linæ ministerijs operam dabat. Eius autem
erat, ciborum reliquiàs è patinis triclinio deve-
ctis in pauperum usus legere, easque ubi pote-
stas fieret (quam sæpius sibi fieri precibus ob-
tinebat) ad pauperes pro foribus expectantes
comportare. Singulis verò profectis diebus a
scholâ regressus aliquod domesticum, atque
humile officium curabat, modò sui conclavis
pavimentum, vel ædium partes sibi designatas
verrens, modò arundine oblongâ ambulatio-
num parietes detractis araneis purgans. Publi-
cos Collegij lychnos tergere, emungere, oleo,
ellyphnioque instruere, opus complurium anno-
rum illi fuit: eiquè muneri tanto studio, ac vul-
tus hilaritate inhærebat, ut prætereuntes in-
fuetam alacritatem gratularentur, simul Dei
benignitatem mirati, quæ relictâ eius causâ li-
centioris vitæ oblectamenta adeo multiplicia
redderet, ut non læta modò, ac iucunda, ve-
rùm etiam quæ ceteris tristitia, ac misera essent,
illi voluptatem parerent.

CA.

CAPVT X.

Obstrictam voto Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem, ceterasque domesticas leges accurata diligentia obseruat.

DRimum, quod ex voluntariæ demissionis radice germen exoritur, obedientia est: facile enim qui suo non satis fudit arbitrio, ducendum se tradit alieno. Hanc virtutem quàm studiosè coluerit Aloysius, ipso met auctore dicimus: qui cum conscientiae latebras animi sui Moderatori aliquando patefaceret, illud candidè aperuit, non modò se nunquam eius, qui domui Præpositus erat, mandata neglexisse; sed ne mentis quidem dissensione ab eiusdè consilio discessisse. Negavit præterea subicà aliquà vi, contra quàm iussus esset, mentem, sibi unquam vel leviter incitatum, nisi siquando a precibus, ceterisque pijs in Superos officijs temperare iuberetur: tunc enim impetu eodè, quo ad eiusmodi officia ferebatur, non.

Eius obedientie summa perfectio.

nihil se aliquando detentum ab imperio capessendo sensit : quanquam & id perrarò eveniebat , & ubi primùm intelligeret , eos motus comprimere maturabat . Quare externâ illâ , quæ iumentorum virtutem minimè excedit , obedientiâ haud contentus , mentem etiam eius , qui præerat , arbitrio subiiciebat , ut non alio de rebus iudicio censere videretur , quàm eius unius penes quem summa imperij esset : idque eâ potissimùm ductus ratione , quod capitis esset , non ceterarum corporis partium iudicia exercere , deque rebus cognoscere , ac discernere : reliquis verò membris id unum incumbere , ut iussâ peragant . Proinde nunquam illi , quam ob rem aliquid esset mandatum , in quaestione fuit : satisque habuit , quò aliquid rectè imperatum duceret ; rescire a Reëtoribus imperatum .

Eius de
obediëntia
sententiæ.

Hæc obsequendi alacritas inde potissimùm existerat , quod Præfectos suos non arbitros , dominosque rerum , sed internuncios , atque ministros summi rerum omnium Reëtoris , qui eius missu sibi mandata perferrent , arbitraretur : Numenque ipsum ita ijs omnibus adesse reputabat , ut cunctos sive dignos , sive indignos , non secus quàm Christi simulacra sive aurea , sive lignea , pari cultu atque honore digna-

dignaretur. Hinc & perhonorificum habebat, mandata ab ijs accipere, & summæ voluptati erat quamprimum exequi. Ad hæc haud libenter ferebat quasdam rationes ab ijs, qui præ sunt, ex humanis conquistis utilitatibus præcepto adiungi: ita enim & mandata enervari, ut quæ a Divinis in humana transirent, & religiosæ obedientiæ decus universum perdi, ac studium retardari. Vnicâ ratione è Divinâ gloriâ, atque obsequio petitâ imperia omnia roborata pariter, & cohonestata maluisset. Eam quippe causam qui in obtemperando sequeretur, nequaquam præmiò fraudatum iri censebat: contra nullum fore ijs, qui sua emolumenta quærerent, quæstumque facerent obedientiam: cum enim sibi, non Deo, parendo serviant; nihil esse cur a Deo servitutis pretium expectent.

Tantam porrò aduersus eos, qui Dei locum obtinerent, reverentiam adhibebat, ut si quando ob incuriam aliquam verbis castigari contingeret, statim consisteret, nudaret caput, oculisque humi deiectis, omnia, quæ dicerentur attentè, ac demissè, nihil contra ausus, usque audiret. Prætermissi aliquando officij accersitum, ac severiùs acceptum tanta verecundia cepit, ut animo, viribusque defectus in terram

Incepit
semiani-
mis concidit: mox
veniâ demissè petiit.

Minime
poscenti
quæ cupe-
ret, sæpè
Rectores
ultro offe-
runt.

defluxerit : inde, ubi primùm se ipse collegit, obiurgantis genibus aduolutus eâ demissione, ac lacrymis sibi rogavit ignosci, ut non nisi longo post tempore se humo attolli permiserit. Memorabat etiam sibi in dies magis magisque obedientiam successu commendatam, comperitque longè melius rationibus nostris, Deo quàm nobis procurantibus, consuli. Atque in eam rem non rarò sibi usu venisse narrabat; ut nonnulla optanti is qui Collegium regeret obuius antequam peteretur deferret. Ita cum aliquando loca universa, per quæ Christus supremis vitæ diebus raptatus fuerat, mente decurreret, cupido aliqua incessit, septem Urbis celebriora Tempia obeundi, Sanctorumque Martyrum cineres Divinæ caritatis ignem foventes venerandi : id agitati a Collegij Rectore subito interuenit, qui nihil tale suspicantem iubeat, sese ad sacras septem Ædes inuisendas extemplò comparare : quo audito lætus supra modum fuit, usque adeo sua omnia universo rerum Domino cordi esse, ut vel ad minima quæque curanda descenderet, resque ita componeret, ut quod ad optandum sibi mentem iniecerat, alteri iniecisset ad exhibendum. Plura eius rei suppetunt exempla, quæ, nè longum sit, brevitati condonamus.

Quo

Quo verò studio voce latas leges amplectebatur, eodem prorsus litteris a maioribus traditas: easque ita religiosè sequebatur, ut nihil non contemnendum duceret, modò integra, atque inuiolata Societatis instituta manerent. Cum ad ædes Hieronymi Roborei purpurati Ecclesiæ Principis, officij causâ aliquando venisset, post amicissimam inter se consalutationem, longumque colloquium, rogatus a Principe in digressu fuit, ut illo die prandio se adhiberi permitteret; cui Aloysius, gratijs summa cum humanitate actis, intrepidè abnuit, negans cuiquam ex Societate foris per domesticas leges licitum esse cibum sumere: quâ libertate mirificè delectatus, nedum non offensus Princeps, sui contemptorem vehementer suspexit, nihil deinde ab eo petere solitus, quin continuò adiungeret: *Modò per domesticas leges liceat*. Id verò eò faciebat, uti postea testatum reliquit, ne teneram Adolescentis virtutem, tunc feliciter venientem spernendo, ac prote-
rendo perderet.

Purpurati
Principis
inuitamē-
ta ob Re-
gulę reve-
rentiam
spernit.

Mutuū ab eo contubernalis quidam poposcerat, litteris exarandis dimidiatum ex papyro folium: ille ne legem, quâ nostris cautum, ne quid alteri Rectoris iniussu, vel dono, vel utendum detur, negligeret; dilato, ac si minime

Dimidia-
tū chartę
foliū ante
licentiam
non tradis

audisset, responso, e conclavi ad Ministrum properat, impetratâque chartæ commodandæ veniâ ad socium reversus; Postulasti, inquit, ni fallor, nescio quid papyri: en illam: sume

Silentij, ac
latine lo-
quendi re-
gulas dili-
genter ob-
servat.

quantumlibet. Nullâ re tamen tuendæ disciplinæ studium magis Aloysius prodidit, quàm accuratissimâ binis legibus observandis diligentia, quarum alterâ silentium sancitur, alterâ latine loqui omnes, qui litteris vacant, iubentur. Vtrâque perdifficilis; illa, quia linguam cohibet tam multis cupiditatibus sollicitatam; hæc quia laxatæ, atque è vinculis emissæ modum statuit, certasque voces, atque insolentes præscribit, quas adeo piget quæritare, ut patientius sæpè sileat, quàm mendicatio loquatur. Adde aliorum huius legis neglectum, quos dū latine appellamus, timor est increpare. Ab neutrâ tamen lege unquam discessit: nec difficultas erat cupiditatibus vacuo linguam cohibere, vel pauca, cum opus esset, latine eloqui: nec timor offendere, quibus Divinæ leges, ac Superum placita offensionem essent.

Summa in
loquendo
circumspe-
ctio.

Ab hac verò verborum parsimoniâ profectam censeo incredibilem illam, quâ utebatur, circumspectionem, maximèque accuratam in loquendo considerationem: hæc enim, vel nulla, vel satis exigua esse queat in immodicâ lo-

qua-

quacitate, in quâ nimis conferta verborum frequentia propè nullum considerationi, ac delectui spatium relinquit. Eò autem nitebatur, ut verba, quæ promeret, Divinum illud Verbum referrent, quod teste Ioanne, fuit *Plenum gratia, & veritatis*. Mira enim erat in eius sermone gratia, & veritas. Nec mendacia solû, verum etiam dictorû ambiguitates, pestem humanæ societatis, cui fidei vinculum adimerent, nuncupabat. Nec interesse arbitrabatur, uti quis ambigûe, an a veritate aliena loqueretur, modò fraudem innectere, ac circumvenire in animo esset: utrumque enim pariter fidem arumpere, & mutuâ fraudis suspitione mentibus iniectâ, omnem animorum coniunctionem, & caritatem dirimere. Quare cum sine mutuâ fide, & caritate nulla sit religiosa familia, usque adeo sacris cœtibus huiusmodi artes, ac dolos exitiales existimavit; ut si quis in eos, amissâ Columbæ simplicitate, solam Serpentis prudentiam inueheret, merum, ac pestiferum anguem inuecturum autumaret. Vtraque virtus Aloysio inerat: & simplicitate ne falleret, prudentiâ ne falleretur adhibitâ, summam apud universos dictis suis fidem, auctoritatemque conciliaverat.

Iam susceptæ Paupertatis amore supramodû tene-

Io: 1. 14.

Mendacia
& abigûe
dicta pestis
humanæ
scç.

Illi aliam
singularem
mentem
obtinuit
simul

Eximia
paupertatis
cura ;

tenebatur , eamque a Parente suo Ignatio tanquam matrem sibi relictam arctè complexus, nihil unquam , præter ipsam , proprium sibi esse voluit . Indumentum nullum admisit , nisi e communi vestiario emendicatum. Libros etiā , & quidquid supellectilis ad studia litterarum , pertinet , non modò sui iuris esse non tulit , verum nec suis usibus assignari . Quare cum ex uno in aliud domicilium migraret, nihil ex veteri instrumento secum deferbat, ne atramentarium quidem , calamosque , vel cultellum ijs præparandis dicatum . Pia munuscula alijs largienda haudquaquam seruabat , veritus avaritiam etiam largitatis specie obrepentem. Sæpè enim ad mortem usque donanda retinemus, eā scilicet nos ipsi capti , quam alijs escam instruximus . Hinc eorum quæ sæpè ultrò ab amicis offerebantur , aliud nihil præter gratiæ referendæ debitum admittebat . Quod si largitor vim faceret, nec sine illius offensione munus repudiare liceret , evestigio ad Rectorem delatum in eius manibus destituebat , eoque recusante , alteri cuilibet , ubi primùm se daret occasio , eiusdem Rectoris permisso impertiebat . Corona Deiparæ salutandæ, ceteraque instrumenta fovendæ pietati quæsitā , omnia illi vulgaria , ac veluti sanctæ Paupertatis characterere

Omnia illi
vulgaria ,
& paupertatē redolentia .

ractere obfignata. Sanctorum verò Martyrum reliquias thecis pretiosis exceptas, Rosaria curiosius elaborata, tabulas pictas e pariete suspensas, atque alia id genus impendio aliquo comparata, ostentationem olere a votâ Paupertate abhorrentem, tametsi religione prætextam, duxit. Ante imagines in chartâ descriptas suas preces fundebat, iisque etiam parce utebatur, unâ vel alterâ contentus. Quin, in sacræ Psalmodiæ codice icunculas distinguendis capitibus, uti assolet, adhibere, minimè tulit: sed eam vicem chartæ segmenta fungebantur. Cum ad mensam accumbenti epulæ inferrentur, quas affectæ suæ valetudini minus profuturas rebatur; nè repudiatas selectioribus ministri commutarent, ferculum sumebat, ut ceteri, admotumque tandiu secabat, versabatque, dum accedentibus, qui lances e mensâ tollerent, subito porrigeret, summâque rei dissimulatione falleret: quo tempore lætus maximè erat solo pane, nullâ re ad eum adhibitâ, præter Paupertatis condimentum, cibari:quin etiam ex ipso pane id iucundiùs vorabat, quod suâ duritiè contumaciùs dentibus repugnaret.

Dum æstivis, seu hybernis mensibus appetentibus unâ cum ceteris ad Vestiarij Præfectû indumenta temporî accomodata mutatum pergeret,

Chartæ
segmentis
non icun-
culis sacrû
codicè in-
terstinguit

geret, nunquam plus æquo breve aliquod aut promissum, angustum, aut laxum conquestus dicitur: sed emendato patientiâ, ac paupertatis studio amictus errore, roganti Sarcinatori, num congrueret, satis commodè, aiebat, idque præsertim cum veste aliquâ obsoletâ tegendo pauperi cōgruentiore donaretur: tunc enim verò nimîâ voluptate gestire, quasi ijs insignibus iura cælestis regni pauperibus promissi tunc primùm obtineret. Persuasum habebat, Parentis Ignatij legibus edoctus, ex ijs, quæ domi essent in singulorum usus distribuenda, deterri- ma quæque sibi semper obuentura: cum nemo qui se verè mendicū patet, lectissima sibi tributū iri, sperare audeat: quare etiam cum optio daretur, maximè trita, ac vulgaria, tanquam sibi iure paupertatis debita, deposcebat. Verum singulari Dei Providentiâ factum sæpius notavit, ut qui rebus distribuendis præessent, eius optioni obuiam facti, vilissima, quæ præ ceteris optasset, ultro deferrent: ita enim voluntariæ demissioni tutius consultum putabat, datâ nimirum sui deiiciendi, ademptâque simul efferendi ex electione materiâ. Quidquid autè daretur, donum censebat: usque adeo enim sibi ipse viluerat, ut nihil debitum crederet: eratque domi veluti qui infimo loco natus precario hospi-

Deterri-
ma
quæque o-
ptat.

hospitio per summam benignitatem esset acceptus. Tam verò benè de se meritis gratum sese præstabat, ut pro officio quolibet vel levissimo, gratijs identidem agendis nullum propè modum adhiberet.

De singulari eius Castimoniâ ultra ea, quæ in primi Libri Capite tertio commemorata sunt, dicere nihil habeo: cum in hâc unâ virtute Aloysius nullum in omni vitâ incrementū ceperit: quippe qui eò a primâ ætate processerat, ut vel in extremâ, quò ultra progredetur, non superesset. Quid enim præstantius sit, quàm nullo unquam impuri motus exortu, aut pestiferæ cogitationis afflatu perturbatum esse. Huc autem nec sanctissimos quosdam

In castitatis virtute incrementū non cepit, quia ab initio consummatâ habuit.

Viros Christianæ Religionis Antistites

pervenisse effeto, frigido,

que per ætatem corpore:

pervenisse verò Aloysium

sub ipsum,

feruidæ pu-

bertatis

initium, eodem

loco demon-

stravi-

mus.

*Corporis , animique inordinatos motus
acriter cohibet .*

Alta petē-
tibus cor-
poris sar-
cina impe-
dimēto .

Responsio
Al: ad eos
qui asperā
eius vitam
damnabāt

Vm ad ardua, summaque niten-
tibus nihil æquē impedimento
fit , atque corporis sarcina ,
eiusque altrices animi cupidi-
tates; egregiam semper illi mi-
nuendæ , istis comprimendis
operam Aloysius navavit . Quia verò , incon-
sulto Domus Præfecto , nihil unquam sibi per-
missum voluit ; ad eum solitus erat crebrò his
de rebus referre , ac veniam asperè sese tra-
ctandi postulare , nec nisi eā impetratā, modò
precibus liceret, discedere. Mirantibus verò nò-
nullis , ac religionem iniicientibus , quòd tam
importunè peteret, quæ attritis suis viribus gra-
viora esse intelligeret, quæque gravissimis æta-
te , & prudentiā Patribus minùs probari com-
pertum haberet ; in hæc verba responsum da-
bat : fractas mihi esse vires , eos qui summam
imperij tenent , haud fallit : promptum est, ex-
positumque cernentibus : qui nam interea sen-
sus in animo meo lateant , quæque huiusmodi

re-

rerum cupido, iuvat retere, eâ spe, vel petita unius Dei causâ afflictationis præmium, vel certè petitionis ipsius non defuturum. Nec fugit, multa mihi ab iisdem non concedenda: verum cum Divino Spiritu instincti sæpè nonnulla præter spem concesserint; semper paratus peto, animoque saltem præsumptas, ac devoratas pœnas suâ mercede non fraudatum iri certum habeo. Mitissimo enim Deus ingenio, non cruore fuso, sed voluntate eius causâ fundendi, ultimæque omnia, ne eius Numen violetur, patiendi, gaudet. Patrum (quorum mihi autoritas obijcitur) vitæ asperioris institutum improbantium, duplex esse genus intelligo: alijs enim vita, quemadmodum oratio: utraque mitis: & quam sibi optant, ceteris faciles indulgentiâ condonant, ne solitudine fortasse pateant, quoque in plures dispersâ, hoc ipsi minore premantur invidiâ. Aliorum sermo haud cum moribus congruit: lenis ille ex horum severitate tanquam fluvius e cauitibus prodit: sibi rigent, ceteris fluunt: quosque etiam sibi ducos aggerant, sæpè ex alieno colligunt, dura nimirum, atque aspera usurpantes, quibus alios levant. Hos illis auctoritate præstare minimè dubium esse cuiquam possit: igitur non contumaciæ vitio mihi dandum,

dum, si ut istos sequar, illos non contemptos, sed relictos præteream: & licet aspera deferenda hi mihi verbo authores sint, factis tamen, fidelius sensa renunciantibus contrarium docet. Malo autem quod quisque dat sibi consilium capere, quam quod ceteris. Alias quoque rationes ab severiore disciplinâ revocantibus interdum suggererat. Voluntarias corporis poenas haud in ultimam, curvamque senectam reiiciendas, in quam scilicet tam multas aetas deveheret, ut ferendis sponte susceptis vires minimè suppeterent. Inde sanctissimos etiam viros eò ætatis progressos aliquid de consuetis laboribus, supplicijsque, quibus iuvenilem contumaciam fregerant, remittere, coactos. Ætatem castigatione indigere, usque dum pateretur: robore ad patientiam sublato etiam ad contumaciam tolli: itaque nihil frangendum in attrito per ætatem corpore superesse. Præterea cum certò constet assuetudine, atque usu aspera levigari, intermissione levia etiam rigere; nihil magis præstandum, quam ne assiduâ operâ tritos quodammodo, atque heberatos cruciatus missos faciamus: secus cum repetendi erunt, asperitate suâ revocatâ terreant, & patientiæ virtus tot tantisque parta laboribus, cessatione, atque otio marcescet.

Iactan-

Aliæ rationes contra impugnantes vitæ austeritatem

Iactantibus verò nonnullis Christianæ mentis integritatem ipsius mentis, non corporis castigatione parari: *Hæc, inquit, oportuit facere, & illa non omittere*: subiecitque nunquam auditum, quempiam ad summum Euangelicæ sanctimonix culmen egressum, quò, castigato corpore, quasi adacto fustibus iumento, non aspiraverit: eumque ipsum Parentem Ignatium, quem nobis Deus & voce Doctorem, & rebus gestis documentum dedisset, tam nimium in sese vexando proditum, præsertim sub vitæ sanctioris initium; ut non adigere ad montem assellum, sed relinquere ad radicem voluisse quodammodo videretur: eundemque in legibus ab se statutis certum nullum edomando corpori modum imperasse, eò quòd persuasum haberet, ut ipsemet prodidit, universis Societatis viris rem hanc usque adeo cordi futuram, ut imperio inhibendis, non incitandis opus foret.

Denique, ut paucis complectar, quæ de hoc severioris vitæ studio dicenda supersunt; ita occasione sese cruciandi Aloysius perpetuò imminebat, ut quidquid rerum ageret, sive staret, sive sederet, aut graderetur, semper, circumspectando peruestigaret, nunquid incommodi, aut laboris inesset, cuius patientiâ exerceri posset. Fuitque nonnullorum opinio, illi,

Q quòd

Matt. 23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

23

quod plus æquo in suum corpus sæviret, hæud
omnino impune futurum: sed supremis vitæ
temporibus aliquid anxietatis ferendum, & for-
tasse etiam piaculares post obitum flammæ eâ
ob rem subeundas. Cum verò ij, qui præerāt
imbecilliores eum esse compertum, quam ut
cilicia, flagella, inedia, atque alia id genus
ferre posset, ijs omnibus interdixissent; ille ne
voluntariæ vexationis fructu careret, eius ia-
cturæ damna, vel sacri alicuius libelli lectione,
illius præsertim, qui de imitatione Christi in-
scribitur, vel Templi aditu, aliove pietatis mu-
nere sarcire curabat. Illud præterea studebat,
ut eiusmodi sese pœnis affligeret, quibus nec sue
valetudini incommodaret, nec alienæ volun-
tati reluctaretur: tametsi id ipsum non sine eius,
cui parebat, permisso, unquam auderet. Ita
cum de superiore loco pro tyronum, atque a-
dolescentium consuetudine exercitationis gra-
tiâ illi declamandum esset, petijt, impetravit-
que, ut Hispanicâ linguâ ad concionem loque-
retur, quò sibi veluti iuvenili quâdam levitate
plausum aucupanti risum, contemptumque in
vulgus captaret.

Vetitos cru-
ciatus alijs
officijs, vel
innoxijs
pœnis com-
pensat.

Hispanica
lingua ad
sui contem-
ptum de-
clamat.

Animi cu-
piditates fe-
re emor-
tuas habet

Quod ad animi cupiditates comprimendas
attinet; frenato, subduetoque illis sensuum, &
corporis ministerio, veluti emortuas, utpote
mem.

mēbris omnibus captas, habuit. Quia verò tantā morum integritate ad antiquam primorum Parentum innocentiam regressus videbatur; etiam in antiquam pravæ omnis cupiditatis, seu Fomitis, ut vocant, vacuitatem (quod beati illius ævi decus præcipuum fuerat) remigrasse crederes. Siquidem cum omni virtutum genere maximè floureretur, quarum est, parem propensionem ad honesta conferre, atque auferre ad turpia; omni propemodum Fomite, caruisse necesse est, cui propensio ad malum rationis imperio prævia (quæ Fomitis apud Theologos vis est) ferè inerat nulla. Solent tamen qui eò integritatis peruenere, ut nonnisi levissimis sese noxis obstringant, latentem con-
 sternationis, ac diffidentiae scopulum offendere, cuius declinatio haud vulgarem peritiam postulat: cum enim nemo ferè mortalium sit, cuius vestigium ardua, præruptaque virtutis via aliquando non fallat, leviterque saltem ad lapsus inclinet; qui minùs cautè incedunt, ubi paululùm gressus fluxerit, toti animo concidunt, diùque consternati iacent: perinde, ac firmioribus viribus opus sit tam ardua tentare, ac superare molientibus: quod unicè supplantanti Dæmoni propositum fuit, qui sæpè ad leviam sollicitat, ut prolapsos in diffidentiam, ac vitæ

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Quo pacto
eam tenta-
tionē supe-
ravit.

sanctioris desperationem impellat. Id a Magistro suo Piscatore olim edoctus Aloyfius, si quid aliquando peccasset, positus humi genibus, oculisque in Cælum sublati huiusmodi prece utebatur: en Domine quàm infirmus sum, ac pronus in malum: ignosce quæso & factâ pro tuâ benignitate delicti gratiâ, ne ultra labar, vires in posterum suggere. Quo dicto statutâ apud animum suum in diem certum eius culpæ confessione, serenatâ mente, vultuquë, securus acquiescebat. Negabat præterea plus nimio levibus eiusmodi noxis mædere, hominis esse, sibi pænitus perspecti, suamque tenentis imbecillitatem. Nequaquam enim latere, qui se probè intelligat, ex infelici solo dirâ Numinis execratione olim devincto, aliud nihil præter spinas, ac tribulos sponte suâ provenire posse. Cum verò culpas suas sacrâ proderet Omologesi, mirâ perspicuitate, prima earum initia, ultimum, quò tandem pertinerent, exitum aperiebat: idque æquë ingenti, ac sedato doloris sensu, quem scilicet nulla scrupulorum anxietas interpellaret: quemadmodum pestis huius proprium est, quæ ingenuo animi dolori, ut lolium tritico, humorem, vigoremque, lacrymis omnibus in scrupulos abeuntibus, subducit. Neque verò erat contentus sua errata

Modus cō-
fitendi cul-
pas.

Scrupulo-
rum pestis
quam ani-
mo perni-
ciola.

in

in aurem Sacerdotis utcunque insusurrare; sed,
quò in futurum cautior fieret, publicâ expro-
batione ea sibi obiectari, atque asperioribus <sup>Calpas si-
bi publicè
exprobra-
ri petit:</sup> verbis perstringi curabat: quapropter conscri-
pta in schedulâ Domus Præfecto deferebat, ut
is obiurgatore inducto, sibi pro concione ex-
probrari mandaret. Nec abnuebat Rector,
sed ij, quibus id negotij dabatur, intelligentes
obiurgationem sibi parùm procedere, nec tan-
tæ virtutis vellicandæ verba succurrere, in eius
laudes etiam non quærentibus obuias, crebrò
devolvebantur. Quod cum Aloysius ite-
rùm, ac tertio animaduertisset, no-

vum consilium cepit, nunquam

in posterum periculosam

sibi aleam subeundi,

ne honores,

quorum

est

fugientes insequi, ad se

insectandum fugien-

do provo-

caret.

∴

*Mira in Deum atque homines
Caritas.*

Vm reliquæ omnes virtutes a caritate proficiantur, inque eam apertè influant, ac se totas exonerent; satis proclivè sit existimare, quantâ aduersus Deum, atque homines caritate affluerit is, qui tot, tantisque virtutibus redundarit. Extat tamen præterea hac de re præclarissimum D. Mariæ Magdalenæ de Pazzijs testimonium (quod quâ parte huius operis opportunum fuerit, proferemus) vbi cum mira de Aloysij sanctitate, Dei admonitu cognita tradit; tum illud in primis, adeò S. Adolescentem Divinâ caritate aestuasse, ut non immerito inter Christi Martyres, quem missus e Cælo ignis torserit, hauseritque, recensendus videatur. Et quanquam eum occulto cruciatu confectum dicit, ut cui non corpus arderet, sed ex quotidianis amicissimi Numinis offensionibus animus ureretur, tamen non adeo cæcum, abditumque ignem fuisse constat, ut etiam (quæ natura

M Magd:
de Pazzijs
testimo-
nium.

Al: carita-
tis ardore
martyr.

natura eius est) non sublimis interdum abiret, atque os, oculosque correptos incenderet: quod præsertim usuvenire solebat, cum in familiaribus congressionibus Dei mentionem illatam, audiret: tunc enim totus rubore suffundi, micare oculi, efferri, gestire, & si loquendi locus esset, ignea planè verba depromere. Quia verò haud mediocris voluptatis est amor, ubi præsertim Deum prosequatur, quem prosequi assequi est; nihil illi delectabilius, quàm Deum mente agitare, & mutuà cū alijs colloquutione in medium accersere, deque eius infinità Beneficentiâ, Caritate, item ceteris laudibus sermonem habere. Vt autem animadvertit huiusmodi colloquia non uni sibi, sed reliquis omnibus ad pietatem incitamento esse; accepitque dictitari a nonnullis, inde se uberiores, quàm ex usitatâ rerum Divinarum contemplatione sæpè fructus ferre (ex eo fortasse, quia sæpius mens contemplantem, quàm loquentem deserit, doceturque ab alijs, quod per se ipsa non tenuit) statuit, re cum ijs, qui præerant, communicatâ, antiquum morem de pijs duntaxat rebus post epulas colloquendi iam propè senescentem restituere. Itaque Collegij Rectore adito copiam sibi esse postulat, id pro viribus conandi, ut in consuetis a cibo congressi-

Ad illatâ
Dei mentionē
mire totus
incēditur.

Divinus amor
quare
iucundus.

Ex salutari-
bus collo-
quijs uberior.
quàm
ex contemplatione
fructus.

More de
pijs rebus
post epulas
loquendi
mira de-
stituit.

bus nunquam in posterum, nisi de rebus ad pietatem spectantibus, sermo institueretur, litterarijs quæstionibus, nedum futilibus, ac vanis, procul amandatis. Annuit Rector, & collaudato proposito, liberum ei, quidquid animus ferret, permisit. Inde lætitiæ plenus ad Hieronymum Vbalinum spectatæ integritatis virum, pijs tunc rebus Præfectum contendit, eumque de re totâ, quam animo agitabat, edoctû, impensè rogat, ut si quid opis, consilijque in eam afferre possit, haud abnuat. Tum multâ prece, votisque Deum sollicitat, obtestaturque, uti conatibus adsit, & tam salutaria cœpta suo numine, atque auxilio ad optatos exitus provehat. His peractis aliquot magnæ indolis Adolescentes, quos rerum cælestium apprimè studiosos noverat, in partem operis vocat, suoque illis consilio patefacto, rogat, ut subsidio venire, summq; studium, atque operam conferre velint: quibus fidem dantibus, ipse ne loquentem materia deficeret, eam singulis diebus semihoræ intervallo ex sacro aliquo codice evolvendo parabat, ac semper nonnullis ad beatitudinem, beatèque vivendum conducentibus monitis, vel sanctorum Patrum institutis, ac præclare gestis instructus in colloquium ab epulis veniebat: idemque pro se quisque omnes, qui

cum

Alios in
partem o-
peris vo-
cat.

cum eo Societatem coierant, conabantur. Igitur hac ope, præsidioque munitus ita negotium administravit, ut eventus vorum non æquaverit modò, verum etiam excesserit. Et primum quidem, si fortè a mensa rediens in eorum cœtium, quibuscum conuenerat, incidisset, primus sermonem de rebus salutaribus inferebat, ceterique promptè, ut erat compositum, prosequerentur. Idque etiam maiori licentiâ, ac libertate, ubi se ad inferiores, ac præsertim, simplices, quorum natura ductilis, & sequax, aggregasset: tunc enim dignitatis gradum, ut in alienam salutem impenderet, libens retinebat, solitus ceteroqui contemnere, nisi Numinis extollendæ dignitati supponendus foret. Si verò in superiorum, vel Sacerdotum agmen, sese intulisset, ubi subsequi, non præire deberet; specie sciscitantis eorum super aliquâ piâ quæstione sententiam, materiam instituendi sermonis haud recusantibus suggererat: tamen si ipse Aloysij accessus satis, superque monebat, quâ de re esset toto congressus tempore differendum. Iisdem ferè artibus sodales reliqui eius consiliorum participes, in suo quisque conuentu, rem gerebant: breuque studiis, vitiis collatis eò progressum, ut magnum in Universâ Domo Divinæ Caritatis incendium fuerit

ab omni
si adder
admodum
fidei huius
magis
Cum infe
rioribus di
gnitate sa
lubriter re
tinet.

Magnū hic
sermoni
bustota de
mo carita
tis incen
dium exci
tatum.

fuerit excitatum . Bis centenos haud minus ex nostris eâ tempestate in Collegio Romano cœsos fuisse tradit Cœparius, quos sibi compertum narrat, cum in plures cœtus divisi per hortum, seu porticus, laxato silentio inambularent, omnes de rebus ad æternam salutem spectantibus solitos fuisse disputare ; idque tam studiosè, ac seriò , ut non ad animos curis, laboribusque levandos, verùm Divinis sermonibus exercendos conuenisse viderentur : tametsi ipsa illa exercitatio suæ iucunditatis fructu , & sibi , & ceteris curis haud exiguo levamento foret . Hinc si quis fortè casus eam colloctionem aliquando sustulisset , ægrè omnes , quasi necdum refectis viribus , ad studiorum contentionem sese revocabant. Iisdem planè sermonibus domo deambulatum egressi , iisdem cum a studijs feriatum suburbanum peterent , oblectari solebant : quo tempore haud grave erat ceteris villæ oblectamenti carere, propterea quòd experimento didicerant , eiusmodi illud esse , quo fruebantur, ut ipsâ ceterorum inopiâ , & contemptu aleretur , & cresceret .

Hoc tamen de Divinis rebus colloquendi studium nunquam illustrius se protulit, quàm cum autumnalibus ferijs, qui litteris in Collegio Romano operam dabant pro consuetudine in Tuscula-

Omnes de rebus familiaribus post cibum colloquuntur .

Idè faciunt deambulatum per Urbem egressi : idem & rursum .

Idè etiam in Tusculano secessu .

seculanum secederent. Illuc enim discedentes
 pium aliquem libellum deferre soliti erant, quæ
 cum domi privatim evolverent, sententias ali-
 quas, vel Sanctorum Virorum illustriora facta
 memoriæ mandabant, ut ea deinde in commu-
 ne conferrent: tum bis in singulos dies, semel
 benè manè, iterum devexâ iam die in proxi-
 mos colles turmatim egressi, ubi locus aliquis
 ferendis aptus sermonibus in conspectum veni-
 ret, eò conuolare, & considerare universi, &
 quid quisque lætitaverit in medium proferre:
 mox, quibus in promptu esset, plura in eam,
 sententiam eloqui, interpretari, disserere: in-
 de omnes quàm maturum, tam dulce, ac sua-
 ve gaudium, quòque minùs effusum, eò ube-
 rius percipere.

Quia verò e Divino Verbo Divinum oriri
 Spiritum, atque Amorem necesse est; verbum
 autem in nostrâ mente non secus atque in Di-
 vinâ, dicendo, ac loquendo progignitur; hic
 tam assiduus, atque ad universos pertinens de
 Deo loquendi usus, tantâ omnium mentes Nu-
 minis opinione, & caritate opplevit, ut ea
 domus omnis cælesti quodam igne feruere, at-
 que adeo conflagrare videretur. Mirum cun-
 ctos pietatis studium, atque ardor inuaserat
 adeo, ut aliud iam nullum inter eos nisi de
 vir-

virtute certamen esset : & si quis litterarum amor supererat, omnis ex Dei caritate succensus in Dei caritatem abierat, cunctis Divino Numini prædicando unice studentibus. Id verò totum uni Aloysio a gravissimis Patribus, qui & coram aderant, & rerum pars magna fuerant, acceptum referebatur. Ille tamen haud contentus tam præclarum opus instituisse, frequenter adesse, atque urgere minimè cessabat: quippe ubi aliquem ex tyrocinij Domo recentem in Collegio Romano animadverteret, ad eum sese studebat adiungere, eique significabat, si ad pietatem progredi sententia esset, non defuturos, qui eodem cogitantes comites se illi libenter adderent: quorum etiam nonnullos, dum ceteros usus doceret, editis nominibus indicabat: tum eos seorsum commonebeat, ut sese tyroni faciles darent, & necdum occupatum suas in partes traherent. Iam verò si quando juniorum quempiam a rectâ virtutis viâ nonnihil deflexisse cognoscere; sedulò id operam dabat, ut in meridiano, ac vespertino congressu illi sese coniungeret, eiusque sibi voluntatem obsequio, & comitate paulatim conciliaret: quò in familiaritatem receptus ad opportunas monitiones aditum apertum haberet: has verò tantâ suavitate, ac dexteritate adhibebat, ut

fine

Recentes a
tyrocinio
sibi conciliat.

Aberantes
in viâ virtutis
suaviter revo-
cat.

sine vulneris sensu saniem si qua esset, quodammodo produceret. Ita cum eo tandiu versatus, dum ad severiorem disciplinam revocasset, sensum ab illo secedebat: eoque interim reliquis, quibus eadem mens, idemque propositum, commissio, ad alium curandum pari morbo tentatum aggrediebatur. Atque hanc arte pluribus ad virtutis studium traductis, magnam tota domo Supernarum rerum cupiditatem excitavit.

Quamobrem omnes eius admiratione tenebantur: certatimque studebant, cum sermo de illo incideret, cuncta in eum laudum ornamenta congerere, eo praesertim nomine, quod unus adolescens tot gravissimorum Patrum, quæ mallet, animos flecteret: ijs ducem, cui longo intervallo ætate, atque ordine præirent, sequi non dedignantibus. Summa erat eius apud omnes existimatio, eam item sibi gratiam morum suavitæ collegerat, ut æquæ iuniores, ac Patres sese cum illo, ubi copia fieret, libentissimè congregarent: quemadmodum pluribus in locis testatum reliquit eius Vitæ scriptor Cæparius. Quod notatum velim ab ijs, quibus, cum proclive sit rerum gestarum historias de suo comminisci, sæpè excidere meminimus, rigidiore Aloysij mores fugare, non alligere

Gravissimi
Patres du-
cem ado-
lescentem
sequi non
dedignantur.

Calumnia
nonnullorū
est, Al:
sua mori
severitate
reliquos
fugasse.

Eutrapelia
suis salibus
reliquis
virtutes cō
dit, & con
tinet.

Lepidas
narratio
nes insur
pat, ut viā
sternat ad
salutaria.

cere solitos, suos ad familiarem usum, & con
suetudinem æquales: idque ab ijs dictum credi
derim, ut honestam aliquam propriæ libertati,
ac licentiæ causam obtendant, haud veriti de
tractâ aliorum gloriâ suæ accessionem facere,
& quodammodo mordendis alijs enutrirî. Ce
terum qui fieri poterat, eum, in quem exornan
dum omnia naturæ fortunæque munera, om
nes Divinæ munificentiae gratiæ confluerant,
cunctis longè gratissimum, ac iucundissimum
non fore? Nec enim credibile est, virtutibus
omnibus præditum Eutrapeliæ condimento, ac
sale, sine quo virtutes reliquæ diffluunt, caru
isse: quod & manifestè comprobatur idem Cæ
parius: nam gravis licet (ut is Author est) &
cum res postularet, ad severitatem pronior;
noverat tamen suam defatigato animo quietē,
quæ ex gaudio constat, permittere, seria in
loco iocis, facetijsque laxando. Ita cum in
reliquorum conuentum post epulas veniret, to
tus posito supercilio, atque exporrectâ fronte,
ad hilaritatem compositus, omnem sermonis
austeritatem aspersis salibus mitigabat. Non
nunquam narrationes memoratu lepidiores ex
ponebat, quas tamen non modò gravitatis, &
verecundiæ legibus adstrictas voluit, verum
etiam ita comparatas, ut iucunditas omnis sa
lubri.

libritati commendandæ famularetur, ac leu-
rioribus consilijs aures permulcendo cōciliaret.

CAPVT XIII.

*Clandij Aqua-vivæ iussu in Patriam
ad domesticas lites componendas
profiscitur.*

Vm hæc Aloysius in Colle gio
Romano benè, ac feliciter ge-
reret, sæva quædam in pater-
nâ domo coorta tempestas eius
prudentiam, operamque desi-
derans tanto strepitu evocavit,
ut non potuerit optimus Adolefcens, quin onus
subiret, ac de suâ quiete aliquid turbis dome-
sticis componendis impertiretur. Magnæ olim
Rodulpho Aloysij fratri cum Vincentio Man-
tuanorum Duce, ultra sanguinis coniunctione,
amicitiæ necessitudines intercesserant. Verùm
(quæ voluntatis humanæ volubilitas est, eodẽ,
quo ferebatur, impetu ad resiliendum, ubi of-
fenderit, abutentis) orta inter eos de heredi-
tate controversia, par odium ex ingenti amo-
re excitavit. Cum enim Horatius Gonzaga
Sulphu-

Causa re-
deundi in
patriam,
pax inter
fratrem, &
Matræ Du-
cẽ concili-
anda.

Sulphurinensium Dominus haud ita pridem Mantuæ extinctus Vincentium Ducem Sulphurini heredem, prætermisso Rodulpho (cuius imperio iure propinquitatis dominatus coaluisse debuerat) scripsisset, eoque nomine Vincentius oppidum occupasset; Rodolphus iniuriam sibi factam ratus, Cæsarem appellandum, cui vestigal id municipium penderet, eiusque fidem aduersus Ducis potentiam implorandam duxit: propterea Marthâ parente ad eum protinus allegatâ, coram illo actionem iniuriarum contra Vincentium Ducem instituit. Cæsar re accuratè perspectâ, expensisque contrariarum rationum momentis, causam Rodulpho non multo post tempore adiudicat: quod cum Dux acerbissimè ferret, incredibili dolore, ac stomacho aduersus Rodolphum exarsit: eoque tandem simultates, quâ veris, quâ falsis ultrò citròque criminationibus delatis, progressæ; ut nisi opportuno remedio obuiam iretur, brevi ingens aliquod erupturum incendium, non sine sanguine restinguendum, timeretur. Paci inter eos conciliandæ, animisque ad pristinam concordiam reducendis frustra gravissimi, atque honestissimi viri desudarunt: in quibus Ferdinandus Austriacus Maximiliani Cæsaris germanus frater plurimum operæ, ac laboris posuit.

Gravissimi
Viri in id
frustra desudarunt.

fuit. Verum conatus omnes in irritum cessare, eò, ut fit, se magis obfirmantibus animis, quò pugna ex honestiorum affluxu clarior, atque honestior fieret. Ergo desperatis prope modum rebus, cum Eleonora Austriaca Vincentij mater, & Martha Rodulphi parens còcordiæ vehementer cupidæ unà essent, ac de eà firmandâ in commune consulerent; id in animum induxerunt suum; nullum dissidio modum futurum, nisi Aloysius pacis interpres, atque omnis controuersiæ arbiter interveniret. Is enim, & Rodolphum beneficio singulari Castilionensis imperij ad eum delati, & sanctimoniam famâ, ac veteri amicitia Vincentium ita sibi devinctos tenebat, ut, quòcumque vellet, nullo negotio flexurus crederetur. Quare clâ filijs, litteris ad Aloysium datis, quo primùm in loco domesticæ res essent, accuratiùs edocent: tum etiam atque etiam rogant, ut, quando nihil omnino opis in aliâ ullâ re superesse videatur, ipse, quidquid authoritatis apud fratrem, ducemque cognatum habeat (habere autem haud dubiè plurimum) utriusque animis inter se, & cum Deo coniugendis interponere velit. His acceptis litteris, ut primùm se Aloysius in Patriam ad tumultus revocari sensit, alienari statim, ac refugere supra modum cœ-

R

pit.

Rebus desperatis Aloy-
vocatur.

Ute in patriam revocari sentit, animo alienatur.

Bellarminū
nū consu-
lit, ei q: a-
ienti cun-
dū acqvie-
scit.

Eleonora
Austriac. a
Claud. A-
loy impe-
rat.

pit. Inde causa alienæ salutis obiecta scrupulū
inijcit, qui terga iam dare parantem sustinens
cogit rem paulò attentius reputare: ubi verò
se inopem consilij contrarias in partes distrahi
videt, humili prius obsecratione Divinum sibi
Numen adesse precatus, ad Robertum Bellar-
minum contendit, ab eoque quid in eâ re facto
opus sit, diligenter exquirat. Ille consulto de
more Numine præcisè respondit, Divinæ esse
voluntatis, ut eat. Quare Aloysius tanquam
oraculo editum putans, sibi in Patriam redeun-
dum, ita Divino sese permittit arbitrio, ut quid-
quid mandatum foret, omni æquitate ample-
cteretur, parique studio perficeret. Interea
Eleonora Austriaca cum Claudio Aquavivâ
per litteras de Aloysio mittendo transigit, faci-
lemque in vota habuit, ut cuius opinione Di-
vinæ gloriæ datum censeretur, quidquid pro-
batissima Fœmina, quæ in suis omnibus rebus
Divinam gloriam sequebatur, postularer. Fe-
riæ per id tempus autumnales in Collegio Ro-
mano habebantur, ac per multi iuniorum, in-
ter quos Aloysius, in Tusculanum requietis, at-
que otij causâ secesserant. Eò Bellarminus re-
pentè affuit, qui accersito Aloysio Claudij no-
mine denuntiat, Romam quàm primum repe-
tat, Mantuam inde, & Castilionem brevi cõ-
cessu-

cessurus. Ille omnibus evestigio relictis, tantumque moratus, dum sarcinulam suam componeret, ante quartam ferè horæ partem omnibus valere iussis, sese itineri dedit. Gravis admodum, ac peracerba cunctis ea discessio fuit: & ut mutuis colloquijs longior aliqua mora sine festinationis dispendio prorogaretur, Vniuersi ad Villam usque Societatis, stadia, inde ferè sexdecim viæ Romanæ adiacentem, deduxere. Inde peractis salutationibus diversi, Romam ille ire perrexit, reliqui desiderio tristes domum remearunt. Erat in comitatu redeuntium etiam Bellarminus, qui statim ab Aloysij digressu de eximijs quibusdam muneribus, quibus divinitus fuerat cumulatus, sermonem instituit: eaque recensuit, quæ plurimum admirationis apud circumfusam affectatorum turbam habuere: parem præterea omnibus cupiditatem iniecit, eius facta æmulandi, quem tantis laudibus tantus laudator efferret. Duo potissimum memoratu digna a sapiētissimo Virro eo in itinere prolata, qui coram affuerunt, litteris mandarunt. Alterum, quod sibi per suum diceret, Aloysium firmam, nec unquam interituram gratiam (quod nonnisi paucissimis, iisque insigni sanctitate Viris concessum) a Deo iniisse. Alterum, quod non putaret, Angeli-

R. 2

co

Vide obedientiæ proportionē.

Cuncti eū itinere stadiorū 16. comitatur.

Laudatur a Bellarm.

Ab eodem cēsetur in divina amicitia cōstabiliter.

Et par in
vita actu
Ang. doct.

co olim Doctore, cum idem esset ætatis, sanctiorem in vitæ actione formam fuisse eâ, quâ tunc Aloysius uteretur.

Viribus ob
inediâ de-
fectus cor-
ruit.

A Principe
ob austeri-
tate incre-
pitus eam
modeste
tuctur.

Vbi ad Urbem peruenit, iussus est a Claudio Aquavivâ, salutatis ijs Ecclesiæ Purpuratis, quos sanguinis propinquitate attingeret, Mantuano sese itineri committere. Hic cum ad Hieronymum Roborem venisset, & cum eo vario sermone multa differeret, congressu in medio, viribus ob inediâ, animoque defectus coram illo repente corruit: quem cum illico astantes manibus sublatum ad Principis lectum, eo iubente, deportassent, nonnullis formentis paululum recrearunt. Ut primum verò restitui visus est, immoderatam eius austeritatem benignus Princeps increpuit, hortatusque est, ut deinceps modum aliquem vexando corpori statueret, atque in alienum famulum non tam imperioso sibi esse, nec tam crudeliter animaduertere, licitum crederet: haud enim correctione corrumpendum quidquid emendare in animo sit. Ille ad hæc leniter arridens, satis sibi certum ait, alienum quidem, sed Domino suo contumacem famulum sibi traditum corrigendum: illius nomine de eo ab se pœnas repeti: nec aliter contumaciam, nisi frangatur, emendari. Verum res ad Collegij Rectorem

rem perlata, fuit in causâ, ut datus illi itin-
ris comes (is erat Frater quidam in domesticis
muneribus adiutor) immodico eius ardori tem-
perando præficeretur: eâ nempe lege, ut A-
loysius in rebus, quæ ad valetudinem pertine-
rent, sui arbitrij non esset, sed illi morem ge-
rere, perinde, ut Rectori deberet: memor
uterque propriæ conditionis in reliquis.

Fuit, qui proximè discessurum pluribus hor-
taretur, ut umbraculum ad defendendos solis
ardores infirmo capiti exitiales secum deve-
heret. Sed cum ceteris apud nos id moris non
esse sciret, maluit caput suum mentis inco-
lunitati devovere, quam mentis eiusdem inte-
gritatem in damna corporis redimenda prodi-
gere. Ocreas induenti dictum est a nonnullis,
qui aderant, eas cuiusdam Principis viri olim
in usu fuisse: ille suspicatus sibi propterea at-
tributas, hæud æquis intueri oculis cœpit, atque
in omnem partem versans causam detrectandi
circumspicere videbatur. Quod ubi socius a-
nimaduertit; Redde, inquit, istas, quas tibi
minùs aptè congruere intelligo: alias aptiores
a Præfecto viatoris supellestilis referam. Ita-
que in secretum locum delatas, sat sciens Aloy-
sium non re, sed titulo offensum, diversâ, quàm
antea, ratione complicat, easdemque perinde,

Fratri lai-
co quoad
vitæ auste-
ritatem su-
biicitur.

Umbracu-
lum viato-
ris, ut no-
stris inso-
lens recusat

Ocreas re-
nuit, quas
Principis in
usu fuisse
intelligit.

ac novas ad Aloysium reportat: qui persuasio-
ne novitatis lætus confestim induit, delectoque
odioso nomine, æquus, ac libens retinuit.

Urbe excessit pridie Id. Sept. Anno a Virgi-
nis partu MDLXXXIX. Nunquam per id om-
ne tempus, quo in itinere fuit, statas preces
omisit, ijsque persolutis vacuus, haud alium,
sive in viâ, sive in hospitij esset, nisi de verâ
virtute, ac vitâ post hanc futurâ, sermonem
habuit. Dicentem pedissequi arrectis, & cu-
pidis auribus assectabantur, eique perpetuò
adhærentes intimos sui animi sensus, ut consi-
lio aliquo iuvarentur, candidè reserabant: nec
iam seruitium coemptum reddere, sed volun-
tarium largiri videbantur. Senis ex itinere in
Collegium Societatis digresso non modò nulla
humanitatis, ac studij officia defuere, verum
tantum honoris, & obsequij delatum, ut Re-
ligiosa caritas luxu, delicijsque prope corrupta
speciem illi aliquam servilis assentationis præ-
beret: quare sedula nimis officia perosus, nec
pedes sibi ablui, uti mos est aduersus peregrè
venientes, nonnullis id certatim conantibus, per-
misit, nec obsequium ullum sibi gratum accidere
fatis apertè significavit. Die insequenti Florentiâ
profectus eam civitatem suâ vitæ sanctioris pa-
rentem, ut nuncupare solebat, postliminio re-
vise.

In itinere
absolutis
precibus
tempus re-
liquū in-
struendis
pedisse-
quis da-
bat.

Senis pe-
des sibi de
more ab-
lui recusat
ceteraque
officia, ut
adulato-
ria despi-
cit.

visere summoperè gavissus est. Ibi patrio veluti spiritu recreatus, sacris nimirum illis Aedibus adeundis, ubi novam se concepisse vitam meminerat, Bononiam contendit: quò cum peruenisset, atque ad Collegij ædes adesset, còtinuò Patres universi obuiam venienti descendere, inque eius amplexus ruere, ac peramanter salutare, ut cuius integerrimos, ac suavissimos mores pridem Fama vulgaverat: nec diù cunctatus, quæ illa amplè licet, ac magnificè iactarat, vera præstitit, eiusque amplificationes implevit: nam inutilibus officijs illicò amandari iussis, de Deo, ac Superis agere instituit, eo pietatis sensu, atque ardore, quem nec proderè expertes, nec cælare compotes valent. Facta præterea cum dictis minimè discrepabant: cuncta siquidem summam, quam rumor sparserat, sanctimoniam redolentia. Diem unum Bononiæ substitit: quo spatio cum Collegij Rector ad celebriora urbis loca deducendum sacre Aedis Custodi tradidisset; Aloyius (cui nihil magnificum, ac mirabile præter Deum, divinaque) socium rogat, ne se in alia loca perducatur, præter ea que Numinis præsentia, & priscis essent religionibus augustiora. Itaque Fratre obsecundante effectum: nam uno, aut altero Templo ex sanctioribus, magisque reli-

Florentia
ut sanctio
ris vite pa-
rere latus
revisit.

Vix domū
egressus de
divinis re-
bus sermo-
nem insti-
tuit.

Bononiæ
nihil, nisi
sacras ædes
invisit.

giosis adito, in ædes remearunt. Bononiâ re-
 lictâ Mantuam discedit: quo in itinere, cum ad
 hospitium in agro Ferrariensi positum divertis-
 set; Tabernarius unum illis cubiculum uno le-
 ctulo instructum attribuit, socioque neganti
 moris esse nostrorum, lectulum habere commu-
 nem, alterumque, ut daret, omni studio ab eo
 contendenti, responsum est, paucos totâ do-
 mo lectos superesse, quos nobilibus viris fortè
 superuenturis seruari necesse esset. Quod ubi so-
 cius audivit, irâ vehementer exarsit, atque
 ad Aloysium conuersus; Iste, inquit, nos
 inter rusticos deputat, quando cubi-
 lia negat nobilibus asseruata.

Cui Aloysius mirâ tran-
 quillitate subridens;

Dolendum non

est, inquit,

inter

pauperes ab alijs censerî,

quorum in ordinem

nos ipsi, nuncu-

pato voto,

coniec-

mus.

Letus cō-
 tēnitur a
 tabernario

CAPVT XIV.

*Negotium, cui venerat, prosperè
conficit.*

Antuæ salutatâ Eleonorâ Du-
ce (quæ quàm gratus eius sibi
aduentus accidisset, longis cū
eo collatis sermonibus decla-
ravit) Castilionem proficisci-
tur: unde cum propiùs abes-
set, hominem indigenam fortè occurrentem
mittit, qui Rodulpho fratri se prestò esse de-
nunciet. Ille oppidum ingressus obuios quos-
que hac de re monet: &, ut nihil est lætâ Fa-
mâ loquacius, celeriusque, euestigio Aloysium
adesse, domos universas, ac penetralia perua-
sit. Quare incredibilis ex omni ætate, sexu,
atque ordine multitudo venienti obuiam effusa:
& quos inualetudo, aliave id genus causa do-
mi teneret, limine, ac fenestris obsessis illum,
opperiebantur. Vbi ingressus auditus; omnis
inuitatæ lætitiæ significatio extitit. Cuncta
enim statim arcis tormenta displosa: æra e tur-
ribus, templisque pulsata: tubæ item, ac tym-
pana increpuere: omnia denique ingens gra-
tantium

Festinus
Al. Casti-
lionē in-
gressus.

Etiā flexo
poplitere-
verētia ad-
hibetur.

tantum clamor opplevit. Quin etiam eò amo-
re, ac veneratione progressum, ut prætereun-
ti positis genibus reverentia adhiberetur. Qui-
bus honoribus pudentissimus Iuvenis haud levi-
ter offensus, Rodulphi Principis in conspectum
igneo flagrans rubore peruenit. Vbi tamen
maiores alij a Germano, & ceteris domesticis
habiti eum honores exceperere; sic ut quidam ex
aulâ etiam Excellentiae titulo, quo olim soliti
erant, compellarent. Quâ ex re intimis planè
sensibus angebatur, quandam in eo sacrilegij
speciem detestatus, quod honores Deo pridem
dicatos resumeret. Proinde, si integrum illi fo-
ret, nec secus in mandatis haberet, fraternas
ædes tanto peruias vento vitasset, humili quo-
libet præoptato tugurio, quod eiusmodi mole-
stissimæ auræ minùs esset expositum.

Antiquo
excellētie
titulo cō-
pellatur.

Honores
abhorret,
& vitare
cupit.

A matre
genibus ni-
xa excipi-
tur.

Postridie eius diei ad Matris (quæ duodecim
inde passuum millibus absens cognito Aloyij
aduentu statim redierat) domum ire perrexit:
quam ingredienti nova rei species, eadem &
nova ruboris materia obijcitur: nam Parentem
in genua provolutam, pronâque usque in ter-
ram fronte venerabundam offendit: quæ dein-
de surgens ne osculo, amplexuque natum exci-
peret, uti maternus suaserat amor, religiosus
quidam metus, ac reverentia prohibuit. To-
tum

tam illum diem mutuis cum eâ sermonibus duxit: quibus cum socius initio interesset, veritus ne Matri libertatem suâ præsentiâ adimeret, sensim sese inde subtraxit: tum multò post regressus eos curuatis genibus orantes deprehendit. Rogatus verò ab Aloysio (cui minùs ea discessio placuerat) quâ ob rē, se unâ cū Matre relicto tacitus evasisset; materni solatij iustam ab se rationem habitam dixit, quod valdè dilutum iri crediderat, si arbiter arcana consilia pandi inhiheret: cui responso satis prudenti, ac probabili Aloysius nihil contra locutus, acquieuit.

Interea dum Castilione de dissidio Fratrem inter, ac Ducem uberiùs edocetur, mirum quantum, prout sese daret occasio, omnibus ad virtutem exemplo, atque incitamento foret. Per publicas vias haud unquam rhedâ vehi sustinuit, quamvis illa pedibus euntem Fratris iussu ponē sequeretur. Proinde nudato semper capite incedere cogebatur, ne salutantium aliquem non officiosè resalutatum omitteret. Omnes hilari vultu, ut blandissimè poterat, appellabat, solitus perinde inferiores, ut superiores (in quorum ordinem voluntariâ sui demissione cunctos exexerat) obseruare. Nullum ex domesticis seruitijs in usus suos evocabat: sed, si cuius rei

Virtutis
exempla
Castilione
edita.

Pedes repu-
diato cur-
ru incedit
& capite
semper a-
perto.

Domestici
famulis
non utitur.

rei egens fuisset, vel socij ministerium deposcebat; vel, quæ usitata magis illi consuetudo fuit, haud imploratâ ullius ope, expectabat, dum alij indigentia deprehensâ, ultro suam operam exhiberent. Sternendo lectulo suis ipse manibus utebatur, etiam socio repulso, ad cuius tamen stratum componendum sæpius accurrebat, atque universè quò magis alienis utilitatibus serviebat, eò minùs alios inferuire suis patiebatur. Quin etiam nec liberalitatem ultro exhibitam sine delectu admittebat: nam quod ad vestitum attinet; neque frigorui ui, neque ullis seu rationibus, seu maternis precibus adduci potuit, ut quidquam è paternâ domo oblaturum, ac prope obtrusum acciperet: sed hyeme mutari vestimenta cogente datis Collegij Brixiensis Rectori litteris, quibus de suâ, socijque indigentia certiore faceret, ab eo quæcumque utrique usui forent, obtinuit: trita tamen, atque ab alijs usurpata: nam integra, recentiaque omnino repudiavit. Curaverat per id tempus Mater, ut interior ex lanâ thorax hybernus par frigoribus illi conficeretur: sed cum eum Aloysius constanter abnueret, quòd religiosa paupertas profanis vestibus haud sibi congruentibus algeret, non incalesceret; illa socio persuasit, ut Aloysium imperio ad eum

tho:

Lectulū sibi suis manibus sternit.

Hyernas vestes a matre exhibitas respuit.

Interiorem thoracem imperio adactus accipit.

thoracem induendum adigeret. Itaque primâ luce Aloysium, antequam lecto surgeret socius aggreditur, ac velle se, ait, ut tegumentum illud eâ tempestate pernecessarium accipiat: datum siquidem eleemosinæ gratiâ repudiare, non studium esse paupertatis, sed odium: nec decere famulum munera non sibi, sed Domino suo missa reijcere. Aloysius audito socij imperio, atque eleemosinæ nomine, tegimen libens accepit, gestavitque deinceps. Eâdem Socij autoritate compulsus aliquot sudariola, detritis quæ Româ aduexerat, a Matre oblata suscepit: quæ ceteroqui obfirmato animo antea renuerat, emendatis contentus magis quam novis. Ad extremum nihil sibi penitus in eâ domo licere voluit, tamque verecundè, atque adeo timidè in cunctis sese gessit, ut peregrè esse, ac mendicare, non in domo patriâ versari videretur. Quò maximè pertinet, quòd, cum Rodulpho Principe conuento ob negotiū aliquod opus haberet, mos illi erat, Cubicularium adire; & siquidem ex eo cognosceret Rodulphum occupationibus distineri; ne moneri quidem Principem patiebatur: sed pro cubiculi foribus cum ceteris, qui admitti postularent, temporis opportunitatem expectabat. Quod officium longè gravius Rodulpho, ubi

cogno-

Item & sudariola,

Vide verecundiam, qua erga Rodulphum utitur.

cognoverat , quàm Aloyſio erat .

Solitudinis amantiſſimus , ut cum maximè
hic fuit : quò enim aviæ ſtrepitus maior , eò
ſola , ac taciturna in loca libentiùs ſecedebat .

Quotidie
3. horarū
ſpatio clau-
ſus rebus
Divinis va-
cat .

Temporis
pretium
unde ?

Quotidie noctis initio trium horarum ſpatio
additus in cubiculo , nulli , præter Deum , ac
Superos , ſui copiam faciebat . E ſubſecivis tem-
poribus momentum nullum perire patiebatur ,
probe tenens , quodlibet ſat eſſe æternitati cõ-
parandæ : ſed ſimul aliquid otij offerebatur ,
precibus dabat . Conſueta verò ſeu mente , ſeu
voce precandi tempora alijs negotijs haud un-
quam condonabat : gravioribus tantummodò ,
quæ cunctationem non reciperent , commodare
ſolitus , primo quoque tempore recuperaturus .
Festis diebus mos illi erat principem loci
Ædem Sanctis Nazario , & Celſo dicatam , ce-
lebrare , ut ibi & rei Divinæ intereſſet , & cæ-
leſti Epulo reficeretur : quo in loco , cum in-
gens ad eum viſendum populi concurſus fieret ,
nonnulla cupido cepit verba e ſuperiore loco
faciendi , quibus ad vitam rectè iſtituendam
concionem hortaretur : ſed ratus curationem
haud proceſſuram , niſi a Capite , unde mala
omnia depluerent , initium duceret ; germani
Principis affectibus medicinam faciendam cen-
ſuit , antequam ſubiectos populos curare aggre-
dere-

deretur. Quare longos cum eo sermones habuit, multumque insticit, ut in tantâ licentiâ modum tenere, & cupiditatibus frena iniicere edoceret. Quid verò cum eo præstiterit, inse- quens caput palàm faciet. Interim ceteram turbam, quam non ratio, sed sensus ducit, exemplo instruere maluit: quo scilicet, veluti manu Cæli semitam indicante, etiam qui verba minimè noruat, facilè edocentur.

Exempli,
ut picta
manus, Cæ-
li viâ ru-
diores edo-
cet.

Postquam verò consilijs universis, quæ restin- guendæ discordiarum flammæ opportuna cre- didit, satis sibi videbatur instructus; Mantuâ ad Vincentium Ducem contendit, ut cum eo susceptum pacis negotium ad exitum perduce- ret. Tempus omne, quo in eâ Vrbe morari compulsus est, dum id, quod venerat, transi- geret, in Societatis ædibus fuit. Vbi tam illu- stria dedit virtutum omnium documenta, ut cuncti eius Collegij Patres mirum in modum se illius aspectu ad pietatem non inuitari modò, verum incitari, atque abripi faterentur. Ani- mo semper, ac mente erat in Deum, quem coram adesse reputabat, intentâ: eumque vul- tus nitorem præstantis sanctimonix indicem, veluti ex Divini fulgoris repercussu, contraxe- rat; ut quoties reliqui in illum oculos conijce- rent, Sanctissimum Antistitem Carolum Bor- romæum

Quendam
vultus ni-
torem, qui
olim in Ca-
rolo Bor-
romæo præ-
ferre
videtur.

Domestica
parænesim
non Sacer-
dos habet.

romæum, simili olim fulgore micantem, in-
tueri redivivum putarent. Inde Prosper Ma-
lavoita, qui Mantuano Collegio eo tempore
præerat, domesticam parænesim octavo quo-
que die apud nostros haberi solitam Aloysio
necdum Sacerdoti præter morem demandavit.
Noverat enim Vir prudentissimus, juvenilem
ætatem ad bona, quibus ipsa affluat, contem-
nenda adhortantis, addituram orationi pon-
dus, non detracturam: longamque diem eate-
nus authoritatem, quatenus experientiam, af-
ferre: hanc verò Aloysio in rebus Divinis, ma-
ximam esse: proinde id illi daturam authorita-
tis, quod interdum a serâ ceterorum ætate fru-
stra expectaretur. Paruit igitur Adolescens, &
trepidè licet insuetum onus susceperet, ijs verbis
assumptis: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis
in vicem, sicut dilexi vos*; tanto Divinæ carita-
tis ardore ad mutuam omnes benevolentiam
hortatus est, ut non suadere, sed afflare quo-
dammodo caritatem videretur.

Io: 15: 12.

Primo con-
gressu Mā-
tuanū Prin-
cipem ad
cōcordiam
flectit.

Antequam Mantuanorum Principem conve-
niret, & ad concordia cum eo consilia ingre-
deretur multâ, atque humili prece a Deo illam
orasse scriptores docent, exorasse autem docuit
eventus: nam ut primùm Principem adiit, eo
suis verbis perduxit, ut quidquid postulatum

vene-

venerat, facilis ille, libensque concederet: quare is unus congressus, qui ceteroqui sesquihore spatium non excessit, sat longi temporis controversias diremit. Prodigij simile omnibus visum, eum, qui tam acerbis, ac pertinacibus odijs Rodolphum insectabatur, ut nullius auctoritatis vi ad ea remittenda dimoveretur; paucis S. Adolescentis verbis permotum, illico posuisse, omnisque iniuriæ obliteratâ memoriâ æmulum in veterem gratiam restituisse. Nec Aloysij cum Rodolpho maior, quàm cum Duce, propinquitatis vim eius dictis minuere valuit: namque Vincentio Duci inimicè cognita, perspectaque eius integritas, privati in domesticis studij suspicionem omnem ademit. Fuit qui saltem Vincentio author esset, ut quando reconciliandæ cum Rodolpho gratiæ consilium obfirmatum haberet, curaret, ut id non uni Aloysio datum crederetur, ne quibus negatum fuerat, offensionem esset: proinde Aloysium datis verbis tandiu duceret, dum Principes viri, qui antea deprecatores accesserant, habitam quoque in eâ re sui rationem, persuasum haberent. Ad hæc Vincentius eiusmodi responsum dedit, quo satis luculenter ostenderet, ab se pluris unius Aloysij benevolentiam, quàm complurium Principum virorum gratiam fieri,

S

atque

Vincentius
Dux Al: pa
lâm conce
dit quod
multis Dy
nastis nega
rat.

atque huius iacturâ illam benè redimi credere.

Pax inter
Principes
componi-
tur.

Egit insuper per litteras Aloysius, ut Rodulphus illata sibi contra Ducem crimina scripto dilueret, sic prorsus, ut suspicionis nihil reliquum fieret: quo peracto, Castilionem regressus Rodulphum Mantuam perducit, sistitque Vincentio Duci, qui datâ dexterâ fidei, ac benevolentiae argumento, eum perhumaniter, ac perofficiosè acceptum mensæ adhibet, totumque diem varijs ad id institutis oblectamentis detinet, tantâ familiaritate, & coniunctione, ut non alijs indicijs fuisse vulgus, & coaluisse nosceretur, nisi ex maiori inductâ duritie, ac iuncturæ firmitate: quod totum ad Medici peritiam referendum. Sub idem tempus Sulphurini oppidum, eiusque agrum Dux in Rodulphi potestatem restituit, omni suo iure, si

Ad mēſā,
& oblecta-
mēta inui-
tatus rece-
dit.

quod esset, in eum transcripto. Voluit etiam, Aloysium eo die voluptatis illius fructum capere, cuius ipse sator extiterat: proinde ad epulas inuitavit: recusantem verò saltem, ut

Comædiæ sublatâ mēſâ futuræ adesset, rogare vel serio, vel ioco institit: cui ille arridens, suo id socio minime probatū iri affirmavit, petitâque abeundi veniâ discessit.

CA.

*Alias domesticas tricas summa dexteri-
tate expedit, ac Mediolanum pro-
fectus, præclara suæ virtu-
tis monumēta relinquit.*

Er hæc eadem tempora Rodul-
phus Aloyfij frater gravi in-
vulgus concubinatus infamiã
flagrabit: propterea quia cum
Virginem quandam loco haud
ignobili natam, sed illi longè
imparem, diu deperisset; ut genio citra Nu-
minis offensionem indulgeret, suumque amorem
cum Divino conciliaret, legitimo secum matri-
monio, sed occulto iunxerat, ne scilicet nota,
aliqua familiæ iniusta materiam sermonibus, of-
fensionibusque suggereret. Quod tamen contra
accidit; nam cum coniugij iura laterent, &
coniugialis benevolentia, ac familiaritas palàm
esset, suspicio fuit, puellam a Rodolpho post
vim semel illatam in concubinæ locum retine-
ri. Quæ opinio ceteroqui falsa, cum temeri-
tatis a compluribus veritatis indicijs absolueretur,

Rodolph.
cōcubina-
tus inf-
mia labo-
rat.

Al: ad eius
emendatio-
nem adhi-
betur.

tur, ita Castilionis oppidum oppleuerat, ut etiam in Marthæ Parentis animum æquè ceteroqui pium, atque ad alienam impietatem credendam difficilem irrepserit. Itaque Mater Aloysij in Rodolphum auctoritatem sæpius experta, illum rogat, ut si quâ viâ, ac ratione id possit, tantas sordes è germani Principis ædibus (ne veluti e sublimi in subiectas domos defluerent, quæ pravi exempli vis est) moliat, abstergere: facile enim scelus sibi populos subijcere, si cum Principe sedeat in throno: nec esse, qui sibi licere non putet, quod legis latorem patrare conspiciat: aut certè spem impunitatis scelerum obstetricem non defuturam, ubi pœnas exigat, qui dare deberet, & cui puniri scelera displiceat. Negotium ille sine morâ suscepit, aditoque Rodolpho quantâmaximâ potuit contentione hortari est aggressus, ut quam rebatur pellicem domo exigeret, seque eâ peste, ceteros contagione liberaret. Rodolphus tamen si certus id flagitij, cuius in simulabatur, ab se procul esse, veritus tamen ne ad unius ficti sceleris simulacrum vera permulta ederentur; quemadmodum ad unum pictæ domus exempli multa ædificia consurgunt; anceps quid agat, spatium sibi ad deliberandum postulat, illud interim affirmans, se fratris consilia, austeriora licet,

Ficta sceleris
ra veris in
exemplo pa-
ria.

licet, non improbare : tempore durissima quæque emolliri , maximèque acerba mitescere : ab eo spem esse quidquid nunc præproperè desideretur , allatum iri , tutòque venturum, quod cū periculo festinaret .

Interea Aloysius Mediolanum studiorum, causâ secessit : ubi , cum de more omnibus exēplo clarissimum ad virtutem lumen præferret , hoc in primis memoriæ proditum ; quòd cum ad eum pro sacræ Eucharistiæ munere , grates Numini agentem Ianitor festinus venisset, atque in aurem dixisset, Castilione Rodolphum Principem adesse, qui cum suo comitatu eum ad ianuam expectet ; S. Adolefcens nullo homini responso dato , binas haud minùs horas eodem loco pronis genibus hæsit , ac tum demum sese hospiti germano dedit . Ex eo autem liquidò didicit , scēminam illam, cuius consuetudo vulgò malè audiret , legitimè coram Parocho, atque arbitris sibi nuptui collocatam : cælatas verò ab se nuptias , ne generis discrepantia cognatos Principes offenderet . Lætus fuit supra modum Aloysius , ubi intellexit , eo in loco apud fratrem animi integritatem haberi, ut sanguinem , quàm mentem , fædatum mallet : sed quia rem valde perplexam , ac magni cōsiliij esse sensit ; Fratris permissu doctissimos quosque

Monitus
expectari a
Principe bi-
nas horas
preces pro
ducit.

e Societate Viros, etiam qui Romæ degerent, per litteras consuluit; quodnam in eâ re Christiani hominis officium esset. Responsum fuit, Matrimonium omnino vulgandum, ne, si lateret, suspicioni pellicatus magno cum publica honestatis detrimento, locum daret. Hoc accepto responso Castilionem ad Rodolphum, eodem iam regressum, properat, eumque graviter monet, ne ut inualidas hominum iras, ac propè sagittas parvulorum deviet, fulmina Dei Præpotentis incurrat: ceterum sibi curæ futurum, cognatos Principes delinire, ut factum non improbent, quod supremo rerum Domino probari intelligerent: interim hunc placatum ipse efficiat, elutis sacrâ Exomologesi vitæ superioris maculis; quò propitio, ac faventi Domino oblectundantes famuli se quoque placatos præbeant. Suas uterque partes egregiè peregit, ac brevi omnia e sententiâ, Deo benè iuvante, cessere: nam Aloysius datis ad Mantuanum Ducem, item ad binos de gente Gonzagâ Pontificis Maximi Purpuratos, ac ceteros eiusdem familiæ Principes, litteris, tam multa, ac valida argumenta congescit, ut ex omnibus pacatas, amicasque responsiones elicuerit. Cuius id in primis argumento, quòd eius Patruus Alphonsus Gonzaga, quem iratum præ ceteris

Rodulphi.
fratris per
suasione
matrimonii
vulgar

ve-

verebatur, fortissimi Castri Godefridi, quod eius imperio suberat, Rodolphum haud ita multo post decedens heredem instituit.

Germano in hunc modum ad saniora consilia revocato, ac veluti emendatâ capitis valetudine, ceteris reipublicæ membris aliquam pro suâ facultate medicinam adhibere non renuit. Rogatus enim a Marthâ parente, ut de rebus ad vitam futuram pertinentibus concionem haberet; in *Æde* sodalitatis, cui a Discipulinâ nomen, magnam hominum vim gravi, & copiosâ oratione ad bonam mentem hortatus est: & ut quam primùm factæ sementis fructum aliquem decerperet, ad Eucharisticam cœnam in crastinum paratam (qui dies Dominicus in exitu Baccanaliarum erat) populum conuocavit: fuitque tanta frequentia, isque in omnibus ardor, ut noctem illam insomnem Sacerdotes complures audiendis Confessionibus ducere cōpulsi fuerint. Die insequenti Aloysius sacro administrare, cunctisque ad Eucharisticā mensam accedentibus poculum ori abluendo porrigere voluit: inter quos fuere Martha parens, Rodolphus frater unâ cum coniuge, alique ex auâ permulti, qui deinde universi tempore pomeridiano, ut sacrâ Cathedesi ab eo imbuerentur, eodem loci rediere: eaque omnia

Concionē publicē habet.

In exitu Baccan. populum ad sacram cœnam inuitat.

Post meridiē Christiana doctrina cunq̃ imbuit

Aloyſius mirâ animi alacritate, parique ceteris ad pietatem exemplo geſſit.

Rebus Caſtilione compoſitis, Mediolanum repetit: quo in itinere cum ab ſummâ, ac frigidiffimâ hyeme manus illi intumuiſſent, adeout abruptæ ſanguinem darent; nunquam adduci potuit, ut Chyrothecas, aut villoſum aliquod tegmen illis fovendis admoveret: ſed ſolatum haud vulgare erat, nonnihil ex eo ſanguine Chriſti cauſâ emittere, quem totum eius gratiâ profuſum iampridem maluiſſet. Poſtquam ad noſt. orû ædes peruenit, vix dum ab itineris laſſitudine recreatus, conſuetas corporis pœnas, quas aulâ, ac negotia remiſerant, adiunctâ etiam acceſſione, revocavit: ita enim pœnarum ſicis diu tolerata exarſerat, ut modum nullum ijs ab ſe depoſcendis, niſi imperio coactus, faceret. Vbi primùm per eos, quibus ſuberat, licuit, in obſoletâ, ac ſœdum in modum diſciſſâ togâ triclinium ingreſſus, omnium conuivarum in conſpectum venit: ſequē palâm culpârum omnium reû agens, pœnas nonnullas, prout iuſſus fuerat, dedit. Vigebat eâ maximè tempeſtate in Collegio Mediolanenſi religioſa Societatis diſciplina: omneſque propterea quo ſtudio inſtituti leges, eodem Aloyſium illarum omnium veluti paradigma amplecteban.

Manus præ
frigore ſan-
guine fluē-
tes renuit
fovere.

Remiſſas
corporis
pœnas cu-
mulatè re-
ſtituit.

ſtanti ſi-
ſtenti ſi-
ſtenti ſi-
ſtenti ſi-

bantur: mutua quoque erat Adolescenti erga
Socios voluntas, quâ fieret ut quibuscumque
rebus posset, eorum salutem, ac beatam vi-
tam procuraret: quia verò gregario hominum
generi nihil utilius, quàm illi ad virtutem præ-
ire; studium in id plurimum contulit, ut cun-
ctis præluceret exemplo, ac virtutis semitam,
non modò quæ nam esset, eundo, verùm e-
tiam, quàm non ardua, festinando signifi-
cetur. Ac primò quidem nullius rei vacationem,
aut immunitatem unquam tulit: sed onera cõ-
munia, ut quæ multorum humeris incumbe-
rent, haud gravatè ferenda censuit: proinde
cum alijs in gymnasium venire, contubernalem
eodem in cubiculo habere, ministrare conui-
vis, ceteraque domestica munera eò alacriùs,
quò graviora essent, obire. Summam D. Tho-
mæ Aquinatis paulò elegantius compactam,
aureolis etiam inuolucris opertam in conclavi
repererat: certus autem, non eo nitore reli-
quis tradi, mirè tristatus est, Rectoremque
aditum supplex, ac fufis lacrymis rogat, ut cū
aliâ magis tritâ, ac religiosam paupertatem
proficiente commutaret: ijsque in precibus tan-
diu hæsit, dum ob Evangelicam illam impro-
bitatem, quâ preces Christus probari voluit,
indultum est quod poposcerat. Impetravit e-
tiam

Cunctis ad
virtutem
exemplo
præit.

Nulla cõ-
muni one
re eximâ
sustinet.

Orum a
studijs in
culinæ, ac
triclinij
ministeria
impendit

Triclinij
mēsas va-
rijs cœlitū
nominibus
distinguit.

Gaudet in
cunctis re-
ptare, ne
cadat.

tiam, ut, siquid otij a studijs interdiu esset, in adiuvandis culinæ, ac triclinij Præfectis exercere liceret: quare illis aquam, ligna, farmen- ta comportare, ornare conuiuium, patinas, atque ollas eluere, tergere, aliaque talia, ut infimus quisque homuncio ad ea comparatus, factitare: utque etiam se ad eiusmodi ministe- ria alacriorem præstaret, reputabat animo, eam non hominibus, sed Deo, Superisque o- peram impendi: quam ob rem singulis triclinij mensis Cœlitum alicuius nomen indiderat: ver- bi causâ, Rectoris mensam a Christo Domino rerum omnium Rectore nuncupabat: sic pro- ximam a Virgine, reliquas deinceps ab Apo- stolis, Martyribus, ceterisque Sanctorum Vi- rorum ordinibus nominare solitus erat: cum- que illas inferneret, perinde, ac si Superis in- strueret, omni studio, ac sollicitudine, quid- quid planè ageret satagebat. A prandio, vel cœnâ cum rei domesticæ Adiutoribus erat assi- duus: si autem in sui ordinis adolescentiū con- uentu esset, postremum semper, eundemque maximè incommodum locum, ubi nec hume- ros acclinare posset, obtinebat. Sæpè in cir- culis a tergo alicuius alios auscultare colloque- tes visus est, gaudebatque in cunctis ima pete- re, ac propemodum reptare, ne caderet, soli- tus

tis ex alienis casibus sublimium pericula dime-
tiri.

Compluries hinc etiam per eius urbis fora, ac
loca celebriora stipem, comitesque contume-
lias pannosus coegit; idque non æquus modò,
verùm tam gaudens, tam libens, atque adeo
festivus, ut nihil supra. Cuius id erat in cau-
sâ, quod Christum supremum rerum Dominũ
ad eum modum victum sibi olim precariò pa-
rantem, animo repræsentaret, eamque com-
parationem sibi summoperè gratularetur. Mu-
nus illi obuenerat, aranearum e domo telas di-
scutere: cui muneri per se satis humili ignomi-
niam, vulgando, cumulabat. Nam ubi Sena-
torum aliquem, seu alium quemlibet præstan-
tis familiæ virum in inferiori porticu deambu-
lantem, adhibitâ obseruatione, despexisset;
continuò captâ perticâ, cui scopæ erant præ-
fixæ deorsum ad araneas tergendas devolabat:
suumque negotium quamproximè illos posset,
atque in eorum oculis, quò totius domi despi-
catisissimus crederetur, gerebat: licet hæc eum
spes longè falleret: quâ enim viâ gloriam se
declinare arbitrabatur, eâdem imprudens of-
fendebat: siquidem is ipse honos contemptus,
ac veluti sub pedibus actus, altioris honoris
non modò tunc, verùm & sequutis postea tem-
poribus

Araneas cõ-
râ nobili-
bus Viris
discutit.

Eius ex-
plo Patres
gravissimi
atrium pu-
blice ver-
runt.

poribus basis fuit. Nam eius exemplo solemne illud in Romano Collegio institutum, ut pridie eius diei, quo anniversaria B. Aloysij memoria colitur, Vniuersi Patres, ijque iuniores, qui litteris dant operam, Provinciæ Præfecto, & Collegij Rectore præeuntibus sub initium scholæ pomeridianæ scopis instructi atrium totum evertant. Spectatum eo tempore affunditur confertissima exterorum turba: in quâ non desunt, qui initio simplicitatem irrideant: sed deinde subeunte eorum, quos rident, nobilitate (vidimus enim ibi nostro ævo totius Italicæ Nobilitatis florem) tam altè humanas irrisiones despicante, mirari coguntur illorum celsitudinem, a quibus, quæ summa inter homines habentur, despectari vident. Hæc autem tam honesta deiectio Christo primùm accepta haud dubiè referenda, qui eam suo veluti contactu honestavit; sed deinde etiam potissimùm Aloysio, qui proximum se nobis ducem per tam obscura, atque humilia ad veram petendam gloriam exhibuit.

Gratum illi usque adeo erat negligi, ac despicatui haberi, ut cum illustrius aliquid gerendum offerretur, offensos veluti ad fulgorem oculos statim averteret: nec antea ad id se induci pateretur, quàm quid inde contemptus obue-

nire

nire posset, deprehendisset: tunc enim splendore diluto æquis oculis rem spectabat, animoque pacato aggrediebatur. Hoc maxime patuit, cum aliquando nonnulli Sacrorum Antistites Mediolanensis Rectoris inuitatu ad mensam unâ cum nostris in eo Collegio accubuerunt. Aloysius enim iussus è superiore loco verba inter epulas facere, gravem quidem accuratamque de Episcopi munere tunc orationem habuit; sed nonnullis deinde successum gratulantibus, id unum, inquit, in eâ re alienâ gratulatione, suoque gaudio dignum sibi visum, quod palàm se blæsum esse prædicaverit. Re nim litteram linguæ vitio minus expedire valebat. Illud denique observandum, quod cum aliquando officio deesse videretur, eò quia salutem impertientibus, mente sursum erectâ, minimè redderet; re aliorum admonitu cognitâ, mirum quantum indoluit: tum publicæ increpationi crimen subiecit, adscriptâ superbiam causâ, eâque satis copiosè exaggeratâ: exinde verò vigilem in eo curam adhibuit, ut animum Divinis vacantem humana non præterirent, itaque Deo esset intentus, ut Divinam homines sobolem minimè negligeret. His igitur Christianæ virtutis documentis in eâ Vrbe datis, tanta de illo apud nostros, exterosque estimatio

Ex habita
cōcione si
bi gratula
tur, quod
blæsus ap-
paruerit.

286 LIBER SECVNDVS

stimatio inualuit , ut nonnisi summâ cum ani-
mi reverentiâ , ac pietatis sensu ipsum alloque-
rentur : tamen illi non omnibus passim , sed
quos eandem secum viam ingressos , pari-
terque incitados nosset, ijs sese liben-
tius adiungeret : idque eo con-
silio , ut non suo tantum ,
sed alieno etiam im-
pulsu ad arduam
salutis viam
progre-
dere-
tur.

..

DE